

Døves

uddannelses- og arbejdsmarkedsforhold

Indholdsfortegnelse

Indholdsfortegnelse	2
1 Indledning	Fejl! Bogmærke er ikke defineret.
2 Summary	5
3 Resumé	7
4 Metode	8
4.1 Spørgeundersøgelse også på tegnsprog	10
5 Baggrund	15
6 Indkomstforhold	19
7 Uddannelsesforhold	21
8 Andre uddannelsesforhold	28
9 Beskæftigelsesforhold	30
10 Sammenhænge	33
10.1 Medvindsfaktorer	33
10.2 Døve sammenlignet med hørende	37
11 Jobsøgning	42
12 Efteruddannelse	47
13 Kommunikation	50
13.1 Tolkning generelt	51
13.2 Tolkning i forbindelse med uddannelse	54
13.3 Tolkning i forbindelse med arbejde	57
13.4 Tolkning i forbindelse med efteruddannelse	60

13.5 Kommunikation og tolkning i forbindelse med arbejde	62
14 Marginaliseringstendenser?	67
15 Kendskab til arbejdsmarkeds-foranstaltninger.....	69
16 Mobilitet.....	71
17 Livskvalitet	73
18 CI .	77
19 Behov for fjerntolkecentral	78

1 Forord

Kære læser.

Denne rapport er resultatet af den indtil nu mest grundige gennemgang af danske døves uddannelses- og arbejdsmarkedsforhold. I efteråret 2005 fik vi udviklet et interaktivt spørgeskema på Internettet, hvor døve på deres eget sprog; tegnsprog – fik mulighed for at svare på en lang række spørgsmål om deres opvækst, uddannelse, familieforhold og arbejde. For en gangs skyld har vi selv kunnet stille spørgsmålene direkte på tegnsprog – uden at skulle gå gennem forstyrrende oversættelser til talt og skrevet dansk med risiko for at få fordrejet meningen med det, vi har spurgt om. Sammen med undersøgelsens høje svarprocent betyder det, at vi har fået nogle meget præcise svar på de spørgsmål, vi har stillet.

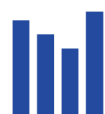
De svar, der er kommet ind, er både interessante, tankevækkende og til tider endda dybt chokerende. For os, der til dagligt arbejder for at øge ligestillingen mellem døve og resten af samfundet, giver den en række pejlemærker til vores fremtidige arbejde. Samtidig giver den grund til selvransagelse, for selv om vi har arbejdet for det gennem mange år, er der stadig langt til en bare tilnærmelsesvis ligestilling mellem hørende og ikke-hørende både på uddannelsesområdet og på arbejdsmarkedet.

De samfundsmæssige konsekvenser er, at en stor og potentiel meget kvalificeret arbejdskraft bliver en udgift i stedet for en indtægt – at vi udelukker og diskriminerer en række mennesker alene fordi de ikke kan høre og derfor kommunikerer visuelt i stedet. Til trods for, at der findes en lang række foranstaltninger og hjælpemidler, der på glimrende vis kompenserer for kommunikationsproblemerne. Om det er etisk, rationelt og økonomisk forsvarligt at tingene forholder sig sådan, må være op til den enkelte at afgøre. Under alle omstændigheder ligger der et stort stykke arbejde foran os, hvis det endelige mål er ligestilling.

God læselyst!

Niels Nielsen, Centerleder, Castberggård Job og Udviklingscenter

2 Summary

Education, education, education appears to be the core in the recommendations that ensue from these studies and analyses. Education is determining for employment, and employment is determining for quality of life. A good illustrative example is that for people, who have taken a further education, there is no difference between a deaf and a hearing person's probability of being in employment. However the difference is great between lowly educated people.

A number of results are presented to support endeavours to achieve better education and employment growth. Firstly, however, are here a range of factual conditions:

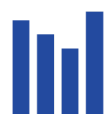
- 48 % of deaf people in Denmark aged 18-65 are in employment. 70 % of the hearing population is in employment. 31 % of deaf people in Denmark are not in the so-called workforce. This figure is 16 % for the hearing population.
- Primary school is the highest completed education for 53 % of deaf people. This applies to 31 % of the hearing population. University entrance examination is the highest completed education for 3 % of deaf people. For hearing people the figure is 8 %. 27 % of deaf people and 35 % of hearing people have a vocational education. 10 % of deaf people have completed more advanced studies while this is the case for 23 % of hearing people.
- Tendency to polarization in level of education. There is an increase in the percentage of deaf people who take a further education. There is, however, simultaneously indications that the percentage of deaf people with primary school as their highest completed education is rising.
- The share of deaf people who have taken a further education is steadily rising as it is in the rest of the population, but contrary to the rest of the population there seems to be a declining number of deaf people who have taken a vocational education during the last 20-30 years.
- For both deaf and hearing people vocational educations are most popular among men, and the further educations are most popular among women. This difference is, however, most prominent among deaf people.
- Deaf men and deaf women on average have educations of equal length contrary to hearing people where men have the longest education. Nonetheless chances are that deaf men are more likely to be in employment than deaf women.
- There is a positive correlation between sign language skills, education and final income. Primary school's final exams, common as well as advanced, have, not surprisingly, a positive influence on future level of education.
- About 7 % of deaf people are presently taking an education. For the rest of the population this figure is around 10 %.
- The higher educated deaf people are, the more they are surrounded by deaf colleagues in work-related contexts - colleagues with sign language skills - and they are all in all more centrally placed in the deaf culture. Deaf people with substandard educations seem more marginalised from the deaf culture in work-related contexts, and they are left to themselves and the hearing culture when they are to look for a job.

The above-mentioned conditions constructively indicate the main road in the further effort to improve conditions of employment and quality of life for deaf people in Denmark. The road is improved education from public school through vocational school to further educations. In addition, it seems required to strengthen employment efforts targeting deaf with poor educational standards.

- 60 % of unemployed deaf people are in want of help to undertake a job search. Part of this help seems required to, for instance, assist the unemployed in taking direct contact with employers. Deaf people in employment have namely positive experiences with personally approaching employers.
- A focused and intensified effort to increase unemployed deaf people's knowledge of labour market measures, support programmes, auxiliaries etc. is recommended. The deaf people who know the least or nothing about these possibilities, that can ease access to the labour market, are the ones who need them the most.
- Sign language interpretation both educationally as well as professionally a pivotal factor. The report presents a number of detailed study results that indicate a more dynamic organisation of the interpretation offers.

There seems overall to be a basis for working focused with improving organisation and information concerning the offers and processes that promote deaf people's education and access to the labour market. This includes special offers and processes which constructively stimulates the independence and initiative of poorly educated deaf people. The arguments are not lacking. Education and participation pays off.

3 Resumé

Uddannelse, uddannelse, uddannelse synes at være kernen i anbefalingerne, som udgår fra disse undersøgelser og analyser. Uddannelse er afgørende for beskæftigelsen, og beskæftigelsen er afgørende for livskvaliteten. Et godt illustrativt eksempel er, at for personer med en videregående uddannelse er der ikke forskel mellem døves og hørendes sandsynlighed for at være i beskæftigelse. For lavt uddannede er der stor forskel.

Til understøtning af bestræbelserne for bedre uddannelse og mere beskæftigelse fremlægges en række resultater, men først en række faktuelle forhold:

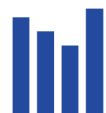
- 48 % af døve 18 – 65 årige i Danmark er i beskæftigelse. 70 % af den hørende befolkning er i beskæftigelse. 31 % af døve i Danmark er ikke i den såkaldte arbejdsstyrke. Dette tal er 16 % for den hørende befolkning.
- For 53 % døve er grundskolen den højest fuldførte uddannelse. Det gælder for 31 % af den hørende befolkning. For 3 % døve er studentereksamen den højest fuldførte uddannelse. For de hørende er tallet 8 %. 27 % døve og 35 % hørende har en erhvervsfaglig uddannelse. For de videregående uddannelser er tallene 10 % for døve og 23 % for hørende.
- Tendens til polarisering i uddannelsesniveaet. Der er en stigning i andelen af døve, som tager en videregående uddannelse. Samtidigt er der dog tegn på, at andelen af døve med grundskole som højest fuldførte uddannelse er stigende.
- Andelen med en videregående uddannelse er, ligesom for resten af befolkningen, støt stigende, men der synes, i modsætning til resten af befolkningen, over de sidste 20–30 år, at være et dalende antal døve, som tager en erhvervsfaglig uddannelse.
- For såvel døve som hørende gælder det, at erhvervsfaglige uddannelser er mest populære blandt mænd, og de videregående uddannelser er mest populære blandt kvinder. Denne forskel er dog mest udpræget blandt døve.
- Døve mænd og døve kvinder har i gennemsnit lige lange uddannelser i modsætning til hørende, hvor mænd har den længste uddannelse. Alligevel er der større sandsynlighed for at døve mænd er i beskæftigelse.
- Der er en positiv sammenhæng mellem tegnsprogsfærdigheder, uddannelse og endelig indkomst. Folkeskolens afgangsprøver, såvel ordinær som udvidet, har ikke overraskende en positiv indflydelse på senere uddannelsesniveau.
- Ca. 7 % døve er pt. i gang med en uddannelse. For resten af befolkningen er dette tal ca. 10 %.
- Jo højere uddannet døve er, desto mere er de i arbejdsmæssige sammenhænge omgivet af døve kolleger og kolleger med tegnsprogsfærdigheder, og i det hele taget er de mere centralt placeret i døvekulturen. Døve med ringere uddannelse synes i arbejdsmæssige sammenhænge at være mere marginaliserede fra døvekulturen og overladt til sig selv og den hørende kultur, når de skal finde arbejde.

Ovenstående synes at pege konstruktivt på hovedvejen i den videre indsats for at forbedre beskæftigelsesforhold og livskvalitet for døve i Danmark. Vejen er styrket uddannelse fra grundskole over erhvervsskole til de videregående uddannelser. Desuden synes en styrket beskæftigelsesindsats for døve med lavt uddannelsesniveau at være ønsket.

- 60 % af arbejdsløse døve savner hjælp til jobsøgning. Dele af denne hjælp synes at skulle bruges på f.eks. at assistere de ledige i at tage direkte kontakt til arbejdsgivere. Døve i arbejde har nemlig positiv erfaring med at henvende sig personligt til arbejdsgivere.
- En målrettet og intensiveret indsats for at øge ledige døves kendskab til arbejdsmarkedsforanstaltninger, støtteprogrammer, hjælpemidler mv. skal anbefales. De døve, der ved mindst eller ingenting om disse muligheder for en lettere adgang til arbejdsmarkedet, er dem, der har mest brug for dem.
- Tegnsprogstolkning er såvel uddannelsesmæssigt som arbejdsmæssigt en meget afgørende faktor. Rapporten fremlægger en række detaljerede undersøgelsesresultater, som peger på en mere dynamisk tilrettelæggelse af tolkningstilbudene.

Der synes i det hele taget at være grundlag for at arbejde målrettet med at forbedre tilrettelæggelse og information vedrørende de tilbud og processer, som understøtter døves uddannelse og adgang til arbejdsmarkedet - herunder især tilbud og processer, som konstruktivt stimulerer lavt uddannede døves initiativlyst og selvstændighed. Argumenterne mangler ikke. Uddannelse og deltagelse betaler sig.

4 Metode

Kortlægningen, analysen og den foreliggende rapport er lavet på baggrund af en spørgeskemaundersøgelse blandt døve og hørehæmmede i Danmark, som herefter er koblet med registerdata fra Danmarks Statistik.

Døve og hørehæmmede betragtes her som værende den population, der er socialt og funktionsmæssigt afhængige af tegnsprog. Tegnsprogsdefinitionen er imidlertid ikke i alle sammenhænge en tilstrækkeligt dækkende afgrænsning, fordi den er knyttet til en forventning om besiddelse af en færdighed, som ikke i alle tilfælde kan forventes at være til stede. Især for nærmere at afgrænse og beskrive de hørehæmmede, som er medtaget i populationen, anvendes derfor samtidigt følgende anerkendte definition¹: "Døv er den hørehæmmede, som er medlem af en døveorganisation og eller søger hjælp fra døveforsorgen, og som herigennem personligt har erkendt og demonstreret sit tilhørsforhold til døveverdenen". Fremover, hvor intet andet er nævnt, betegnes og beskrives den ovenfor definerede population som døve.

Der findes ikke et samlet register over døve, hvorfor et større indsamlingsarbejde måtte iværksættes. Forud herfor var naturligvis indhentet tilladelse fra Datatilsynet. Ved henvendelse til alle forvaltninger, institutioner, foreninger, forbund, skoler m.m. som er i kontakt med målgruppen indsamledes i alt 2275 CPR numre på døve og døvblevne i Danmark i alderen 18 til 65 år. Et estimat på det totale antal døve i Danmark er foretaget efter konsultation i forskellige registreringer og tidligere undersøgelser på området. Efter samråd med DDF, Døvekonsulenter, Castberggård mfl. er et kvalificeret estimatet fastlagt til ca. 2900 døve, hørehæmmede og døvblevne 18 - 65årige i Danmark².

Det betyder således, at det indledende stikprøvegrundlag udgør ca. 78 % af den samlede population. Et sjældent set og meget solidt stikprøvegrundlag. En vurdering af repræsentativiteten af det foreliggende stikprøvegrundlag og de heraf indkomne besvarelser beskrives nedenfor, på baggrund af en række forskellige indikatorer.

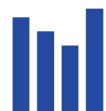
På baggrund af stikprøvegrundlaget udvalgte tilfældigt 1368 respondenter³ (bruttostikprøven), som fik tilsendt et spørgeskema. Det nærmere problemfelt, undersøgelsesområder og spørgsmål blev til i et løbende samarbejde med baggrundsgruppe, eksperter og målgruppen selv. Antal af spørgsmål blev omfattende og dermed også længden af spørgeskemaet. Derfor blev respondenterne tilfældigt opdelt i to grupper, således at alle besvarede en række obligatoriske baggrundsoplysninger m.m., men de to grupper herudover besvarede forskellige sektioner af skemaet.

Efter et registreret bortfald på 11 respondenter, der ikke blev nået bl.a. fordi adresserne ikke stemte, indløb – efter frasortering af 60 døvblevne - 621 besvarelser (nettostikprøven) og svarprocenten blev således 47 %. Nedenstående figur illustrerer, hvor meget gruppen af endelige besvarelser udgør af den samlede døve population, bruttostikprøven m.m.

¹ Bruno Madsen (1996): *Unge Døve – En kvantitativ og kvalitativ belysning af uddannelses- og beskæftigelsesmæssige problemer blandt unge døve*. Ålborg Universitet, DDL

² A: Nyborgskolens løbende registreringer, B: Spiros Divaris og Ole Sørensen (1995): *Døves beskæftigelsessituation*, DDL C: Bruno Madsen (1996): *Unge Døve..* Ålborg Universitet, DDL. D: Døvekonsulenterne. *Årsrapport 1996*.

³ Reelt udsendt til 1377, men da der registreredes en vis overdækning i form af 14 døve med øvrige handicap såsom blindhed, autisme, udviklingshæmmelse m.v., var disse tydeligt påvirket af øvrige faktorer end døvhed i relation til uddannelse og beskæftigelse blev disse sorteret fra i analyserne.

Figur 4.1: Danmarks befolkning opdelt i underpopulationer

Danmarks samlede befolkning 18 - 65 år Ca. 3.500.000	Døve i alt Ca. 2.900	Stikprøvegrundlaget (døve inkl. døvblevne på 18 - 65 år, som det var muligt at registrere)	Brutto- stikprøven N=1368	Netto- stikprøven n=621, 47%	Gruppe 1 (49%)
		N=2275 Ca. 4/5		Frafald	Gruppe 2 (51%)
		Resten Ca. 1/5			
	Hørende				

4.1 Spørgeundersøgelse - også på tegnsprog

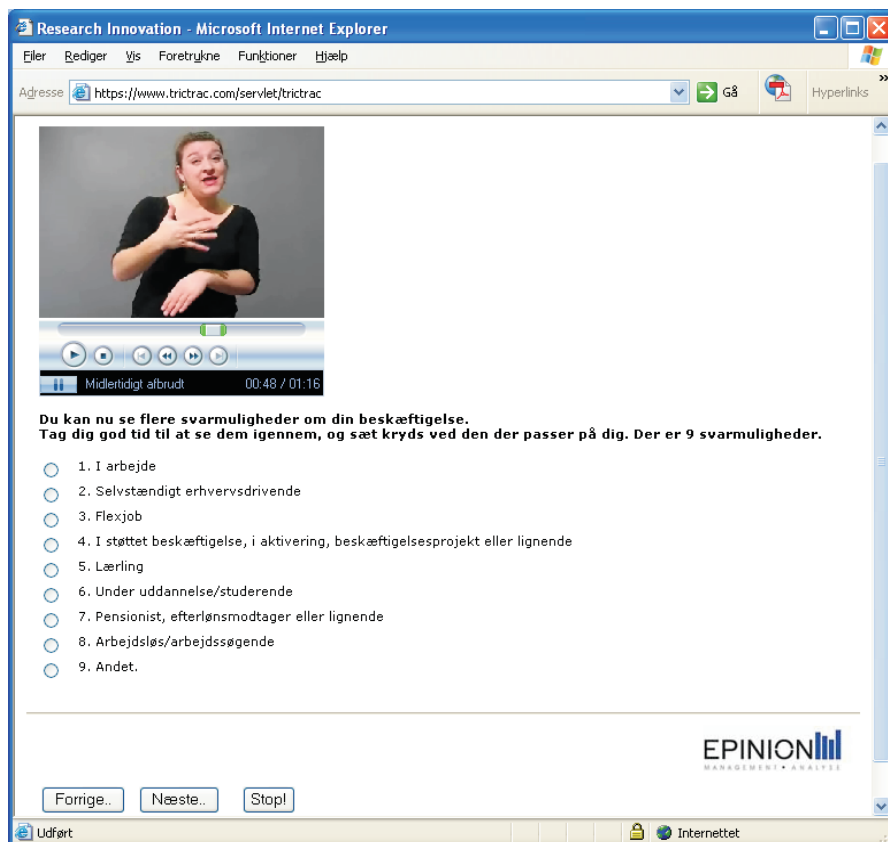
Spørgeundersøgelsen blev gennemført i perioden december 2005 - januar 2006. Rent praktisk blev undersøgelsen gennemført ved, at et introduktionsbrev med udførlig vejledning, et link og en adgangskode til et internetbaseret spørgeskema blev postomdelt til respondenterne. Herefter kunne de logge sig på spørgeskemaet og således besvare spørgsmålene på Internettet. Spørgsmålene fremstod ikke alene som tekst, men var også formuleret på tegnsprog, da dette som bekendt er det primære sprog i døveverdenen.

På trods af oversættelsen til tegnsprog og de meget grundige sproglige forberedelser, var der naturligvis en risiko, at miste besvarelser fra gruppen af døve, der er svage i såvel skrift- som tegnsprog mv. Ligeledes kunne man f.eks. frygte et vist skævt frafald ved, at bl.a. ældre døve med mindre erfaring med IT og adgang til computer ikke deltog. For at imødekomme denne problemstilling oprettedes på udvalgte steder i landet en række "service og vejledningssteder". Her kunne døve, som af den ene eller anden grund havde svært ved at gennemføre besvarelserne, henvende sig eller møde personligt op og således få assistance. Vejledningsmulighederne bidrog således i anstrengelserne for at rette op på denne, også i andre sammenhænge velkendte, socialt og ressourcemæssigt betingede risiko for skævhed i besvarelserne.

Helt elimineres kan denne skævhed aldrig, men det er vores vurdering, at skævheden er meget begrænset, og at den ikke har betydning for datas og resultaternes kvalitet i repræsentativ sammenhæng. I det følgende afsnit er der redegjort for konstaterede skævheder og for hvorledes, der er kompenseret herfor i den videre databehandling.

Nedenfor ses et screendump fra spørgeskemaet. Skriftsprogligt blev der kompenseret og justeret således, at de tegnsproglige spørgsmålsformuleringer så vidt muligt også blev formidlet via det skriftsproglige. Nuancer i sproget er svære at oversætte og kommunikere fra et sprog til et andet, herunder tegnsprog, men tegnsproget var så vidt muligt det styrende sprog i spørgsmålsformuleringerne. Dette resulterede f.eks. i, at en række spørgsmålsskaleringer fik anderledes udformninger, end de ville have fået i et traditionelt skriftsprogligt spørgeskema. Eksempelvis blev skalaen; "I høj grad", "i nogen grad", "i mindre grad", "slet ikke" omformuleret til; "ja meget", "ja noget", "ja lidt", "slet ikke". Epinion var i det hele taget under hele processen i tæt kontakt til konsulenter og eksperter i tegnsprog og døvekommunikation. Såvel tegnsprogsvideoer som spørgeskema blev således testes løbende, inden den endelige udgave forelå og kunne sendes i luften.

Nettostikprøven i forhold til stikprøvegrundlaget

Af nedenstående tabel 4.1 fremgår køns- og aldersfordeling blandt 18 til 65 årige i henholdsvis Danmarks øvrige befolkning, stikprøvegrundlaget, nettostikprøven samt de to undergrupper i spørgeskemaet. Som det ses, er der umiddelbart kun små forskelle i kønsfordelingen mellem stikprøvegrundlaget og nettostikprøven, mens aldersfordelingen adskiller sig lidt mere.

Tabel 4.1: Køns- og aldersfordeling for øvrige Danmark, stikprøverammen og andre undergrupper i forbindelse med undersøgelsen

	Danmarks øvrige befolkning	Stikprøvegrundlag	Brutto-stikprøve	Netto-stikprøve	Gruppe 1	Gruppe 2
Mand	50 % (1.843.573)	49 % (1117)	49 % (648)	47 % (290)	51% (159)	43% (157)
Kvinde	50 % (1.823.106)	51 % (1158)	51 % (667)	53 % (326)	49% (154)	57% (207)
Total	100 % (3.666.679)	100 % (2275)	100 % (1.315)	100 % (616)	100% (313)	100% (364)
18-29 år	22 % (770.134)	21 % (419)	19 % (249)	23 % (141)	22% (63)	23% (78)
30-41år	28 % (971.161)	29 % (652)	27 % (352)	25 % (158)	23% (65)	28% (93)
42-53 år	26 % (885.599)	24 % (548)	25 % (336)	26 % (162)	27% (76)	26% (86)
54-65 år	24 % (816.537)	26 % (598)	29 % (384)	26 % (160)	29% (83)	23% (77)
Total	100 % (3.443.431)	100 % (2.275)	100 % (1.321)	100 % (621)	100% (287)	100% (334)

NB: Selvom stikprøvegrundlagets døve er trukket ud af datagrundlaget for Danmarks øvrige befolkning, vil der i dette tal stadig indgå et meget begrænset antal døve, nemlig de sidste ca. 22 % af den estimerede totalpopulation af døve, som det ikke har været muligt at registrere: Antallet udgør dog så minimal en andel af den samlede øvrige befolkning, at dette forhold er ganske ubetydeligt.

Tabel 4.2 viser endvidere, at også fordelingen af højeste fuldførte uddannelse for henholdsvis stikprøvegrundlag og den endelige nettostikprøve adskiller sig lidt. Således har relativt flere med en videregående og relativt færre med grundskole som højeste fuldførte uddannelse valgt at besvare skemaet i forhold til, hvordan fordelingen er i det indsamlede stikprøvegrundlag af døve. Denne forskel er dog ikke usædvanlig.

Tabel 4.2: Højeste fuldførte uddannelse for stikprøvegrundlaget og nettostikprøven

	Stikprøvegrundlag	Nettostikprøven
Grundskole	54 % (1238)	46 % (286)
Almen eller erhvervsgymnasial	3 % (67)	4 % (24)
Erhvervsfaglig	26 % (585)	32 % (196)
Videregående uddannelse	10 % (224)	13 % (79)
Uoplyst	7 % (161)	5 % (36)
Total	100 % (2.275)	100 % (621)

Da der således er forskelle imellem fordelingerne af uddannelse og alder mellem stikprøvegrundlaget og de endelige besvarelser i nettostikprøvet, er nettostikprøvens spørgsmål derfor blevet vægtet i henhold til disse to dimensioner før den videre databehandling. De spørgsmål, der var stillet samtlige respondenter, vægtedes med ét sæt vægte, mens de ligeledes skæve fordelinger for undergrupperne 1 og 2 gjorde, at der udfærdigedes to sæt separate vægte for spørgsmål, der kun var administreret til den ene af de to grupper. Vægningen blev foretaget for at udligne de ovennævnte forskelle og for videst muligt at undgå bias ved, at de endelige besvarelser adskilte sig fra stikprøvegrundlaget og dermed ikke var repræsentative for den døve befolkning. Det er som sagt ikke muligt at korrigere for stikprøvegrundlagets repræsentativitet for den samlede gruppe af døve i Danmark.

Andre mulige skævheder kan blandt andet være andelen af døve med et andet oprindelsesland, da disse muligvis er underrepræsenterede i undersøgelsen pga. manglende kontakt til de institutioner og døvekonsulenter m.m. ud fra hvilke, stikprøverammen blev sammensat. Dette har det dog ikke været muligt at kontrollere for.

Udeladelse af døvblevne i undersøgelsen

Som det tidligere blev nævnt, er det i denne undersøgelse valgt at udelade døvblevne af undersøgelsen af uddannelses- og beskæftigelsesforhold. Dette sker bl.a. ud fra en betragtning om, at døvblevnes historik og, som det fremgår, arbejdsmarkedstilknytning er væsentligt anderledes end for de døve. Nedenstående tabel 4.3 viser således, at der er signifikant færre døvblevne i ordinært arbejde, og tilsvarende signifikant flere i flexjob, støttet beskæftigelse m.m. samt på pension eller efterløn.

Tabel 4.3: Beskæftigelsessituation for døve versus døvblevne

	Døve	Døvblevne
I arbejde eller selvstændig	41 % (258)	27 % (16)
Flexjob, støttet besk, aktivering m.m.	9 % (59)	17 % (10)
Under uddannelse eller lærling	12 % (76)	8 % (5)
Pensionist, efterløn m.m.	20 % (123)	33 % (20)
Arbejdsløs/arbejdssøgende	12 % (72)	8 % (5)
Andet	5 % (34)	7 % (4)
Total	100 % (622)	100 % (60)

Det forhold, at døvblevne er døvblevne, ændrer desuden fundamentalt på et af undersøgelsens hovedformål; at se på historik i uddannelsesforhold, beskæftigelse mv. Døvblevnes karrieremæssige forudsætninger må antages at have været væsentligt anderledes. Desuden er de døvblevne også gennemsnitligt ældre end de døve, hvilket yderligere gør det

sværere for dem på ny at tilpasse sig arbejdsmarkedet. Nedenstående tabel viser aldersfordelingen for de to grupper.

Tabel 4.4: Alder for døve versus døvblevne.

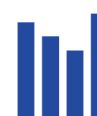
	Døve	Døvblevne
1. 18-29 år	26 % (159)	13 % (8)
2. 30-41 år	25 % (157)	22 % (13)
3. 42-53 år	25 % (154)	32 % (19)
4. 54-65 år	25 % (153)	33 % (20)
Total	100 % (623)	100 % (60)

Ser man på kommunikationsfærdigheder, er der af tabel 4.5 meget naturligt signifikant forskel på de døve og de døvblevnes tegnsprogsegenskaber, så de døvblevne er signifikant dårligere til tegnsprog end de øvrige. Således er disse ikke på samme måde en del af døvekulturen, da kommunikationen med døve er besværligere, og man sandsynligvis ikke i samme grad som de øvrige vil finde dem på døvearbejdspladser o.l.

De nævnte forskelle på døvblevne og de øvrige giver derfor grundlag for, at en eventuel analyse af de døvblevne bør foretages separat, da vilkårene på arbejdsmarkedet for disse er tydeligt anderledes. Dette er dog udenfor denne undersøgelses omfang og de døvblevne er i stedet udeladt af dataanalyserne.

Tabel 4.5: Hvor god er du til tegnsprog krydset med døv og døvbleven

	Døve	Døvblevne	Total
1. Meget god	36 % (222)	13 % (8)	34 % (230)
2. God	48 % (302)	35 % (21)	47 % (323)
3. Mindre god	13 % (78)	42 % (25)	15 % (103)
4. Kan ikke	3 % (21)	10 % (6)	4 % (27)
Total	100 % (623)	100 % (60)	100 % (683)

5 Baggrund

Dette afsnit viser sammensætningen af den døve del af befolkningen på en række baggrundsfaktorer. Disse baggrundsfaktorer er socioøkonomisk status, hvorvidt man er dansker, indvandrer eller efterkommer, hvilket land man kommer fra, ægteskabelig status, samt om man har børn. På de fire første parametre vil døve blive sammenlignet med den hørende del af befolkningen for at få et billede af, hvorvidt døve adskiller sig fra hørende på disse parametre.

Tabellen nedenfor viser socioøkonomisk status for døve og hørende. Det fremgår, at der blandt døve er en mindre andel selvstændige og lønmodtagere, end der er blandt hørende. Således er der blandt hørende henholdsvis 5 procent og 70 procent, som er selvstændige og lønmodtagere. Blandt døve er andelen henholdsvis 0 procent⁴ og 48 procent. Ligeledes er der tre gange så stor en andel af hørende, som er i uddannelse sammenlignet med døve.

Table 5.1: Socioøkonomisk status

	Døve			Hørende		
	Mand	Kvinde	Total	Mand	Kvinde	Total
Selvstændig	0 % (5)	0 % (4)	0 % (9)	7 % (122090)	3 % (42936)	5 % (165026)
Beskæftiget	52 % (578)	44 % (496)	48 % (1074)	70 % (1224792)	69 % (1171826)	70 % (2396618)
Arbejdsløs	7 % (76)	6 % (66)	6 % (142)	4 % (73807)	4 % (73626)	4 % (147433)
Under uddannelse*)	1 % (12)	1 % (12)	1 % (24)	2 % (42582)	3 % (49692)	3 % (92274)
Målrettet beskæftigelsesforløb	6 % (72)	10 % (109)	8 % (181)	1 % (20997)	2 % (32783)	2 % (53780)
Kontanthjælp	6 % (70)	5 % (59)	6 % (129)	1 % (23998)	2 % (28767)	2 % (52765)
Udenfor arbejdsstyrken	27 % (300)	34 % (385)	31 % (685)	13 % (230124)	18 % (307655)	16 % (537779)
Total	100 % (1113)	100 % (1131)	100 % (2244)	100 % (1738390)	100 % (1707285)	100 % (3445675)

Kilde: Data via Danmarks Statistik

*) Under uddannelse er antallet i ordinære ikke lønnede uddannelsesforløb. I afsnittet vedrørende uddannelsesforløb gives et mere fuldstændigt billede.

Derimod er andelen af døve, som er arbejdsløse, i målrettet beskæftigelsesforløb, på kontanthjælp og uden for arbejdsstyrken større end andelen af hørende i disse grupper. Andelen af døve i disse grupper er således mellem en halv og fire gange så stor som andelen af hørende.

⁴ 9 døve er selvstændige, men der beskrives i hele procenttal.

I 1996 foretog Divaris og Sørensen en spørgeskemaundersøgelse af døves beskæftigelsesforhold. Baseret på 337 respondenter i alderen 18-66 år viste den undersøgelse, at 44 % af det samlede antal døve var beskæftiget. Samlet set var 36 % (35 % og 37 % for henholdsvis mænd og kvinder) udenfor arbejdsstyrken. Ud af arbejdsstyrken var således 80 % af mændene og 62 % af kvinderne i arbejde.

Sikkerheden i 1996 undersøgelsen og dermed sammenligningsgrundlaget er begrænset, men af det foreliggende datagrundlag fremgår det ca. ti år senere, at andelen af beskæftigede 18-65årige (18-66årige i 1996), ud af det samlede antal døve, er steget fra 44 % til 48 %. Andelen af døve udenfor arbejdsstyrken er samtidigt faldet fra 36 % til 31 %, (for mænds vedkommende med ca. 8 procentpoint og for kvinderne med ca. 2 procentpoint.) Beskæftigelsen for den mandlige arbejdsstyrke i alderen 18-65 år er faldet fra 80 % til 73 % og for kvinderne er den steget fra 62 % til 68 %. Men alt i alt er der altså en større andel af døve i beskæftigelse nu end i 1996.

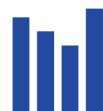
Tabel 5.1 viser ligeledes, hvordan mænd og kvinder fordeler sig med hensyn til socioøkonomisk status. I gruppen af beskæftigede er der blandt døve en forholdsvis stor overvægt af mænd. Blandt hørende er andelen af mænd og kvinder i beskæftigelse næsten lige stor. Ligeledes er der en overvægt af kvinder blandt døve i målrettet beskæftigelsesforløb. Andelen af mænd og kvinder blandt hørende i målrettet beskæftigelsesforløb er næsten lige stor.

Nedenstående tabel viser for døve og hørende hvor stor en andel, som er henholdsvis dansker, indvandrer eller efterkommer af indvandrere. Sammensætningen af døve på denne parameter adskiller sig i det store hele ikke fra sammensætningen blandt hørende. Der er blandt døve 89 % danskere, 9 % indvandrere og 1 % efterkommere. Blandt hørende er der 91 % danskere, 8 % indvandrere og 1 % efterkommere.

Tabel 5.2: Dansker, indvandrer eller efterkommer for døve og hørende

	Døve			Hørende		
	Mand	Kvinde	Total	Mand	Kvinde	Total
Dansker	91 % (1012)	88 % (996)	89 % (2008)	91 % (1590163)	91 % (1558407)	91 % (3148570)
Indvandrer	8 % (88)	10 % (117)	9 % (205)	8 % (137146)	8 % (138511)	8 % (275657)
Efterkommer	1 % (13)	2 % (18)	1 % (31)	1 % (11081)	1 % (10367)	1 % (21448)
Total	100 % (1113)	100 % (1131)	100 % (2244)	100 % (1738390)	100 % (1707285)	100 % (3445675)

Kilde: Data via Danmarks Statistik

Nedenstående tabel viser døve og hørendes oprindelsesland. Heller ikke på denne parameter adskiller døve og hørende sig væsentligt fra hinanden. Andelen af hørende, som har dansk baggrund er 91 %. Denne andel for døve er 89 %.

Tabel 2.3: Oprindelsesland for døve og hørende

	Døve			Hørende		
	Mand	Kvinde	Total	Mand	Kvinde	Total
Danmark	91 % (1012)	88 % (996)	89 % (2008)	91 % (1590161)	91 % (1558405)	91 % (3148566)
EU	3 % (32)	6 % (66)	4 % (98)	2 % (41678)	3 % (43886)	2 % (85564)
Andre vestlige lande	1 % (16)	2 % (23)	2 % (39)	2 % (32085)	2 % (30583)	2 % (62668)
Andre lande	5 % (53)	4 % (46)	4 % (99)	4 % (74466)	4 % (74411)	4 % (148877)
Total	100 % (1113)	100 % (1131)	100 % (2244)	100 % (1738390)	100 % (1707285)	100 % (3445675)

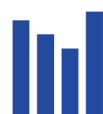
Kilde: Data via Danmarks Statistik

Af tabellen nedenfor fremgår ægteskabelig status for døve og hele befolkningen. Tabellen viser, at forholdene er omtrent de samme som for hele befolkningens vedkommende. Lidt flere døve er gift og synes desuden at være en anelse mere indstillede på at holde sammen på ægteskaberne.

Tabel 5.4: Ægteskabelig stilling for døve og hørende

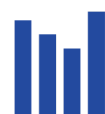
	Døve	Hele befolkningen
Gift/samlevende	57 % (358)	52% (1781484)
Skilt/separeret	8 % (52)	10% (341073)
Enke/enkemand	4 % (23)	2% (63643)
Single	31 % (197)	37% (1259010)
Total	100 % (629)	100% (3445210)

NB: Tallene for hele befolkningen er 18-65 årige. I dette tilfælde inkl. døve. (i modsætningen til resten af datasættet, hvor døve ikke samtidigt er en del af sammenligningsgruppen.)

Som det vil blive uddybet senere i rapporten i afsnittene om uddannelse og beskæftigelse er andelen, som er gift/samlevende størst blandt døve med en erhvervsfaglig uddannelse eller en videregående uddannelse samt blandt døve i arbejde eller selvstændige. At der er flere gifte/samlevende i disse grupper skyldes i høj grad, at personer med høj uddannelse samt personer i arbejde/selvstændige er ældre end døve i andre uddannelses- og beskæftigelses kategorier. Tendensen genfindes dog stadig, selvom effekten af alder fjernes ved at se isoleret på forskellige alderskategorier. Ses der eksempelvis isoleret på de 42-53årige er andelen af døve, som er gift/samlevende stadig større blandt døve i arbejde sammenlignet med døve, som ikke er i arbejde. Ægteskab har altså, blandt døve, som det gælder for resten af befolkningen, positiv betydning for tilstedeværelse på arbejdsmarkedet.

Endvidere er der 57 % af de døve i spørgeskemaundersøgelsen, som har børn. På samme måde som ovenfor er det ligeledes tilfældet, at andelen med børn er størst blandt døve med en erhvervsfaglig eller en videregående uddannelse samt blandt døve i arbejde eller selvstændige. På samme måde som ovenfor er denne tendens mindre udtalt, hvis der ses på én alderskategori isoleret, hvilket indikerer, at denne sammenhæng til en vis grad kan forklares med, at det er de ældre døve, som har børn, ligesom det er de ældre døve, som har en videregående uddannelse mv. Dog genfindes sammenhængen stadig til en vis grad, selvom der ses isoleret på hver alderskategori.

6 Indkomstforhold

I dette afsnit bliver det vist, hvad bruttoindkomsten er for døve og hørende. Ligeledes bliver det vist hvor stor en andel af døve og hørende, som er i forskellige foranstaltninger.

De to nedenstående tabeller viser døves og hørendes bruttoindkomst opdelt på henholdsvis køn og alder. Af tabellerne fremgår det, at næsten halvdelen af alle døve har en indkomst på mellem 100.001 kr. og 200.000 kr. Denne andel for hørende er 28 procent. Desuden fremgår det, at 11 procent af de hørende tjener mere end 400.000 kr. Denne andel for døve er 1 procent.

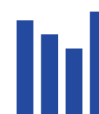
Endvidere viser tabel 5, at det både blandt døve og hørende er tilfældet, at mænd tjener mere end kvinder.

Tabel 6.1: Bruttoindkomst for døve og hørende

	Døve			Hørende		
	Mand	Kvinde	Total	Mand	Kvinde	Total
Op til 100.000	14 % (159)	21 % (242)	18 % (401)	11 % (195622)	15 % (263134)	13 % (458756)
100.001-200.000	46 % (510)	53 % (595)	49 % (1105)	22 % (385904)	34 % (582353)	28 % (968257)
200.001 - 300.000	30 % (336)	21 % (233)	25 % (569)	28 % (492741)	34 % (577165)	31 % (1069906)
300.001 - 400.000	8 % (85)	5 % (54)	6 % (139)	21 % (361015)	12 % (206598)	16 % (567613)
Mere end 400.000	2 % (22)	1 % (7)	1 % (29)	17 % (299684)	4 % (76190)	11 % (375874)
Total	100 % (1112)	100 % (1131)	100 % (2243)	100 % (1734966)	100 % (1705440)	100 % (3440406)

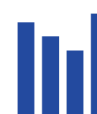
Kilde: Data via Danmarks Statistik

Af tabellen nedenfor fremgår døve og hørendes bruttoindkomst opdelt på alder. Det fremgår, at der såvel blandt døve som hørende er en tendens til, at indkomsten er stigende med alderen - med undtagelse af de 54-65 årige, for hvem indkomsten igen er faldende.

Tabel 6.2: Bruttoindkomst fordelt på alder for døve og hørende

	Døve					Hørende				
	18-29 år	30-41 år	42-53 år	54-65 år	Total	18-29 år	30-41 år	42-53 år	54-65 år	Total
Op til 100.000	44 % 223	10 % 65	10 % 55	11 % 58	18 % 401	34 % 264079	6 % 61444	6 % 53236	10 % 79997	13 % 458756
100.001-200.000	41 % 208	54 % 348	44 % 244	57 % 305	49 % 1105	36 % 273973	24 % 229525	20 % 179653	35 % 285106	28 % 968257
200.001 - 300.000	14 % 69	28 % 177	35 % 195	24 % 128	25 % 569	22 % 169774	37 % 358635	36 % 315354	28 % 226143	31 % 1069906
300.001-400.000	2 % 9	7 % 44	9 % 52	6 % 34	6 % 139	6 % 49758	20 % 194401	22 % 195488	16 % 127966	16 % 567613
Mere end 400.000	0 % 0	1 % 5	2 % 13	2 % 11	1 % 29	2 % 12467	13 % 126075	16 % 140869	12 % 96463	11 % 375874
Total	100 % 509	100 % 639	100 % 559	100 % 536	100 % 2243	100 % 770051	100 % 970080	100 % 884600	100 % 815675	100 % 3440406

7 Uddannelsesforhold

Tabellerne over hvor mange af respondenterne, der har taget folkeskolens afgangsprøver og udvidede afgangsprøver delt op på uddannelsesniveau, viser et helt klart mønster. Alle respondenter med en almen og erhvervsgymnasial samt videregående uddannelse har taget folkeskolens afgangsprøve - både i dansk og matematik. Dette gælder kun for knap halvdelen af de grundskole uddannede og godt halvdelen af de erhvervsfagligt uddannede.

Tabel 7.1: Folkeskolens afgangsprøve i dansk og matematik opdelt på uddannelse

	Grundskole	Almen og erhvervsgymnasial	Erhvervs-faglig	Videregående uddannelse	Uoplyst	Total
Afgangsprøve i dansk	48 % (47)	100 % (8)	58 % (31)	100 % (18)	46 % (6)	58 % (110)
Afgangsprøve i matematik	46 % (45)	100 % (8)	55 % (29)	100 % (18)	31 % (4)	55 % (104)

Andelen af respondenter, der har taget folkeskolens udvidede afgangsprøver i matematik og dansk, er - som man kan forvente - mindre, som det ses i tabel 7.1. Opdelt på uddannelse fremgår det samme mønster for de alment og erhvervsgymnasialt uddannede respondenter, der alle har taget de udvidede prøver. Andelen af respondenter med videregående uddannelser, der har taget de udvidede prøver, er dog mindre end for de almindelige afgangsprøver. 89 % og 84 % har taget prøverne i henholdsvis dansk i matematik.

Blandt de grundskoleuddannede er det henholdsvis 35 og 32 %, der har taget de udvidede prøver. Som forventet en lavere tal andel end for de almindelige afgangsprøver.

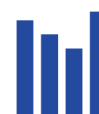
For de erhvervsfaglige er tallene byttet om. Hvor der for de andre grupper er flere, der har taget prøver i dansk, er det for denne gruppe 26 %, der har taget den udvidede prøve i dansk og 30 % har taget den i matematik.

Af den samlede gruppe respondenter er det godt halvdelen, der har taget de almindelige afgangsprøver og knap 40 %, der har taget de udvidede prøver.

Tabel 7.2: Folkeskolens udvidede afgangsprøve i dansk og matematik opdelt på uddannelse

	Grundskole	Almen og erhvervsgymnasial	Erhvervs-faglig	Videregående uddannelse	Uoplyst	Total
Udvidede afgangsprøve i dansk	35 % (34)	100 % (8)	26 % (14)	89 % (16)	14 % (2)	39 % (74)
Udvidede afgangsprøve i matematik	32 % (31)	100 % (8)	30 % (16)	84 % (16)	8 % (1)	38 % (72)

Respondenterne er alle over 18 og må for absolut størstedelen formodes, at være færdige med folkeskolen/grundskolen. En del er imidlertid i gang med en ny uddannelse. Disse forhold fremgår af tabel 7.3 som viser, hvordan respondenter i de forskellige aldersgrupper fordeler sig på de tre uddannelseskategorier. Denne fordeling sammenlignes i samme tabel med fordelingen i den hørende del af befolkningen.

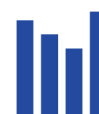
Tabel 7.3: Igangværende uddannelse fordelt på alder for døve og for hørende

	Døve					Hørende				
	18-29 år	30-41 år	42-53 år	54-65 år	Total	18-29 år	30-41 år	42-53 år	54-65 år	Total
Almen- og Erhvervsgymnasial	18 % (21)	0 % (0)	0 % (0)	% (0)	14 % (21)	19 % (54.779)	1 % (378)	% (69)	1 % (14)	16 % (55.240)
Erhvervsfaglig	45 % (51)	46 % (11)	57 % (4)	% (0)	45 % (66)	28 % (78.967)	26 % (12.791)	36 % (5.140)	20 % (504)	28 % (97.402)
Videregående uddannelse	37 % (42)	54 % (13)	43 % (3)	% (0)	39 % (58)	52 % (147.825)	73 % (36.252)	64 % (9.159)	80 % (2.034)	56 % (195.270)
Total	100 % (114)	100 % (24)	100 % (7)	% (0)	100 % (147)	100 % (284.093)	100 % (49.484)	100 % (14.388)	100 % (2.556)	100 % (350.521)

Kilde: Data via Danmarks Statistik

Af tabellen vedrørende socioøkonomisk status i kapitlet om baggrund fremgår, at 24 døve er under uddannelse, hvorimod det af ovenstående tabel fremgår, at i alt 147 døve er i gang med en uddannelse. Begge tal er så at sige korrekte, idet oplysningerne vedrørende socioøkonomisk status primært tager udgangspunkt i indkomstforhold og ovenstående primært i uddannelsesforhold. Forklaringen er, at "socioøkonomisk status" udelukkende medtager dem, der er i ordinær uddannelse og således ikke modtager andre ydelser end uddannelsesstøtte. Oplysningerne i tabellen ovenfor medtager også personer, som er under uddannelse med løn f.eks. lærlinge, eller sygeplejersker etc. Desuden medtages ovenfor også personer, som er under uddannelse med revalideringsydelse eller anden tilskudsordning.

10 % af den hørende befolkning (18 – 65 år) er under uddannelse, og små 7 % af den døve befolkning (18 – 65 år) er under uddannelse. Sammenlignet med resten af den danske befolkning adskiller de døve sig på en række områder. Af dem, der er under uddannelse, er der flere døve, som er i gang med en erhvervsfaglig uddannelse og færre som er i gang med en videregående uddannelse end i resten af befolkningen.

Tabel 7.4: Igangværende uddannelse

	Døve			Hørende		
	Mand	Kvinde	Total	Mand	Kvinde	Total
Almen- og Erhvervsgymnasial	13 % (8)	15 % (13)	14 % (21)	16 % (24741)	16 % (30499)	16 % (55240)
Erhvervsfaglig	60 % (36)	35 % (30)	45 % (66)	32 % (50878)	24 % (46524)	28 % (97402)
Videregående uddannelse	27 % (16)	49 % (42)	39 % (58)	52 % (81699)	59 % (113571)	56 % (195270)
Total	100 % (60)	100 % (85)	100 % (147)	100 % (1587318)	100 % (190594)	100 % (347912)

Kilde: Data via Danmarks Statistik

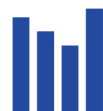
Ser man på tabellerne for de to køns fordeling på de tre uddannelseskategorier for den døve population, fremstår en tydelig forskel, når det kommer til erhvervsfaglige og videregående uddannelser. En større andel af de døve mænd er i gang med en erhvervsfaglig uddannelse, hvor kvinderne i højere grad befinder sig på de videregående uddannelser. For den hørende population er forskellen næsten ikke til stede. Der er således en tydelig forbindelse mellem køn og uddannelseskategori for den døve population, som ikke findes i den hørende.

Tabel 7.5: Højest fuldførte uddannelse

	Døve			Hørende		
	Mand	Kvinde	Total	Mand	Kvinde	Total
Grundskole	51 % (669)	55 % (627)	53 % (1196)	30% (543488)	32% (585570)	31% (1129058)
Almen- og Erhvervsgymnasial	2 % (22)	4 % (44)	3 % (67)	7% (136678)	9% (162200)	8% (298878)
Erhvervsfaglig	33 % (369)	20 % (230)	27 % (599)	39% (718888)	32% (575900)	35% (1294788)
Videregående uddannelse	7 % (77)	13 % (151)	10 % (228)	21% (392725)	25% (451989)	23% (844714)
Uoplyst	7 % (76)	7 % (159)	7% (154)	3% (51733)	3% (47282)	3% (99015)
Total	100 % (1113)	100 % (1113)	100 % (2244)	100% (1843512)	100% (1822941)	100% (3666453)

Kilde: Data via Danmarks Statistik

Tabel 7.5 viser den højest fuldførte uddannelse fordelt på køn for henholdsvis den døve og den hørende population.

Det fremgår, at en større andel af de døve har en grundskoleuddannelse som den højeste uddannelse, hvor den hyppigst fuldførte uddannelse i den hørende population er den erhvervsfaglige.

Som det også fremgik af tabel 7.5 har en større andel af mændene end kvinderne i den døve population taget en erhvervsfaglig uddannelse, hvor kvinderne i højere grad har taget en videregående uddannelse. Billedet er, som det også så ud i tabel 7.4, mindre tydeligt hos den hørende population.

Sammenligningen viser mellem de to populationer viser, at en større andel af den hørende population har fuldført en videregående uddannelse, 23 % mod 10 % af de døve.

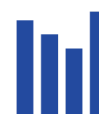
Tabel 7.6: Højeste fuldførte uddannelse fordelt på alder

	Døve					Hørende				
	18-29 år	30-41 år	42-53 år	54-65 år	Total	18-29 år	30-41 år	42-53 år	54-65 år	Total
Grundskole	72 % 365	51 % 327	39 % 218	53 % 286	53 % 1196	35 % 268549	22 % 212767	28 % 246823	36 % 292600	30 % 1020739
Almen- og Erhvervs-gymnasial	10 % 53	1 % 6	1 % 6	0 % 2	3 % 67	24 % 185927	7 % 63378	4 % 33194	2 % 14344	9 % 296843
Erhvervs-faglig	11 % 54	25 % 162	35 % 194	35 % 189	27 % 599	23 % 180492	39 % 382698	38 % 340374	39 % 319023	35 % 1222587
Videre-gående uddannelse	3 % 14	14 % 91	13 % 72	10 % 51	10 % 228	13 % 103636	30 % 288535	28 % 245601	21 % 174808	24 % 812580
Uoplyst	5 % 24	8 % 53	12 % 69	1 % 8	7 % 154	4 % 31840	3 % 24401	2 % 20162	2 % 16297	3 % 92700
Total	100 % 510	100 % 639	100 % 559	100 % 536	100 % 2244	100 % 770444	100 % 971779	100 % 886154	100 % 817072	100 % 3445449

Kilde: Data via Danmarks Statistik

Ovenfor ses en tabel med højeste fuldførte uddannelse fordelt på aldersgrupper. Det er værd at hæfte sig ved forskellen mellem de to populationers fordeling på grundskole, hvor 72 % af de 18 til 29 årige døve respondenter angiver grundskole som højeste uddannelse, mens dette kun er gældende for 35 % af samme aldersgruppe i den hørende population.

Ligeledes har den døve population en mindre andel af unge med videregående uddannelse med 3 % mod den hørende populations 13 %. Den lille andel af unge med en videregående uddannelse i begge populationer handler naturligvis til dels om, at flere endnu ikke har nået at fuldføre en videregående uddannelse. Ser man på den ældste aldersgruppe er situationen dog den samme, med en forskel mellem de to populationer på 11 procentpoint (10 % af de 54-65 årige døve mod 21 % af de hørende).

Tabel 7.7: "Hvilken skole har du gået på i flest år" fordelt på alder

	18-29 år	30-41år	42-53 år	54-65 år	Total
Aalborgskolen	18 % (23)	16 % (28)	21 % (30)	7 % (13)	15 % (94)
Fredericiaskolen	21 % (26)	16 % (27)	23 % (33)	24 % (44)	21 % (130)
Skolen på Kastelsvej	30 % (38)	5 % (9)	14 % (20)	18 % (34)	16 % (101)
Møllevangskolen	6 % (8)	6 % (10)	0 % (0)	1 % (2)	3 % (20)
Sønder Parkskolen	6 % (8)	8 % (13)	1 % (2)	0 % (0)	4 % (23)
Rugvængets Skole/ B.C.	4 % (5)	3 % (6)	0 % (0)	0 % (0)	2 % (11)
Danmarksgades Skole	0 % (0)	1 % (2)	1 % (1)	0 % (0)	0 % (3)
Randersgade skole	0 % (0)	12 % (20)	14 % (20)	9 % (17)	9 % (57)
Rysensteensgade Skole	0 % (0)	4 % (7)	3 % (4)	2 % (3)	2 % (14)
Brændgårdskolen	3 % (4)	3 % (5)	1 % (1)	0 % (0)	2 % (10)
Ejbykolen	0 % (0)	3 % (6)	0 % (0)	0 % (0)	1 % (6)
Almindelig folkeskole	3 % (4)	12 % (21)	8 % (12)	12 % (22)	9 % (59)
Anden skole	8 % (10)	11 % (19)	15 % (21)	27 % (49)	16 % (99)
Total	100 % (126)	100 % (173)	100 % (144)	100 % (184)	100 % (627)

Kilde: Spørgeundersøgelse

Tabellen ovenfor viser, hvor respondenterne har gået flest år i skole fordelt på deres alder. Aalborgskolen, Fredericiaskolen, Randersgade skole og Skolen på Kastelsvej er de hyppigst nævnte blandt respondenterne. Sammenlagt har 61 % gået på disse skoler.

Kun 9 % af respondenterne har gået flest år på en almindelig folkeskole. Det fremgår også af tabellen, at færre af de yngste respondenter har gået på almindelig folkeskole og anden skole i forhold til de ældre. Der er således kun 11 % af respondenterne i aldersgruppen 18 til 29 år, der har gået i almindelig folkeskole eller anden skole mod 39 % af de 54 til 65 årige. De resterende skoler har haft forholdsvis få døde elever.

Tabel 7.8: Del af uddannelse i udlandet

	Grundskole	Almen og erhvervsgymnasial	Erhvervs-faglig	Videregående uddannelse	Uoplyst	Total
Ja	1 % (2)	22 % (2)	4 % (4)	22 % (6)	8 % (1)	5 % (15)
Nej	99 % (139)	78 % (7)	96 % (88)	78 % (21)	92 % (12)	95 % (267)
Total	100 % (141)	100 % (9)	100 % (92)	100 % (27)	100 % (13)	100 % (282)

Kilde: Spørgeundersøgelse

Tabel 7.8 viser hvor mange af respondenterne, der har taget en del af deres uddannelse i udlandet fordelt på uddannelse. Det er meget få af de grundskoleuddannede respondenter, der har svaret ja på spørgsmålet - kun 1 %. Ligeledes er det kun 4 % af de erhvervsfagligt uddannede respondenter, der har taget en del af deres uddannelse udenlands. Til gengæld har 22 % respondenterne, der har taget enten en gymnasial eller videregående uddannelse, taget en del af den i udlandet. Det vil sige, at næsten hver fjerde respondent i disse uddannelseskategorier har været i udlandet med henblik på uddannelse.

Tabel 7.9: Vurdering af egne IT-kundskaber

	I arbejde eller selvstændig	Flexjob, støttet besk, aktivering, besk.projekt el. lign.	Under uddannelse eller lærling	Pensionist, efterlønsmodtager el. lign.	Arbejdsløs / -søgende	Andet	Total
Gode eller meget gode	72 % (186)	58 % (35)	89 % (57)	45 % (65)	60 % (44)	62 % (20)	65 % (407)
Dårlige eller meget dårlige	28 % (70)	43 % (26)	11 % (7)	54 % (78)	40 % (29)	38 % (12)	35 % (222)
Total	100 % (256)	100 % (61)	100 % (64)	100 % (143)	100 % (73)	100 % (32)	100 % (629)

Kilde: Spørgeundersøgelse

Som det fremgår af tabel 7.9, er der stor forskel på om respondenterne vurderer deres IT-kundskaber som gode/meget gode eller dårlige/meget dårlige alt efter, hvordan deres beskæftigelsessituation ser ud.

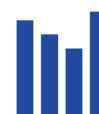
De mest positive respondenter er gruppen under uddannelse eller i lære. Her svarer 89 %, at de har gode eller meget gode IT-kundskaber.

Ligeledes vurderer størstedelen af respondenter i arbejde eller selvstændige, med en andel på 72 %, at deres kundskaber er gode eller meget gode.

Lidt lavere er andelen i de to kategorier arbejdsløse og i flexjob m.v., hvor størstedelen dog stadig er positiv. Den mindst positive andel findes i gruppen af pensionister og efterlønnere, hvor 45 % mener, at deres kunnen inden for IT er god eller meget god.

Efterfølgende blev respondenterne bedt om at vurdere sammenhængen mellem deres IT-kundskaber og de udfordringer, de møder i hverdagen.

Fordelingen er omtrent den samme, og det tyder på, at respondenter, der mener, at de har gode kundskaber indenfor IT også synes, at der er sammenhæng mellem de ting, de kan,

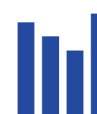

og de ting, de har brug for at kunne. Omvendt har de, hvis kundskaber ikke vurderes som gode, tilsyneladende oplevelsen af, at de ikke kan de ting, de har brug for at kunne i hverdagen. Sammenhængen kan derfor siges at være forventet.

Tabel 7.10: Sammenhæng mellem IT-kundskaber og udfordringer i hverdagen

	I arbejde eller selvstændig	Flexjob, støttet besk, aktivering, besk.projekt el. lign.	Under uddannelse eller lærling	Pensionist, efterlønsmodtager el. lign.	Arbejdsløs/ -søgende	Andet	Total
Meget god eller nogenlunde sammenhæng	71 % (181)	52 % (32)	87 % (55)	42 % (59)	60 % (44)	51 % (17)	62 % (388)
Ikke tilfredsstillende sammenhæng eller overhovedet ikke sammenhæng	29 % (75)	48 % (29)	13 % (8)	58 % (84)	41 % (30)	48 % (16)	39 % (242)
Total	100 % (256)	100 % (61)	100 % (63)	100 % (143)	100 % (74)	100 % (33)	100 % (630)

Kilde: Spørgeundersøgelse

8 Andre uddannelsesforhold

Udover den grundlæggende uddannelse er respondenterne blevet spurgt til deres deltagelse i andre uddannelsessammenhænge og til deres fritidsaktiviteter. Dette afsnit skildrer deltagelsesandelen på baggrund af uddannelseskategorier.

Tabel 8.1: Deltagelse i forberedende eller almen voksenundervisning, grunduddannelse for voksne, højskoleophold eller arbejdsmarkedskurser.

	Grundskole	Almen og erhvervs-gymnasial	Erhvervs-faglig	Videregående uddannelse	Uoplyst	Total
Har deltaget i forberedende voksenundervisning (FVU)	3 % (4)	0 % (0)	4 % (4)	7 % (2)	0 % (0)	4 % (10)
Har deltaget i almen voksenundervisning	11 % (16)	11 % (1)	12 % (11)	0 % (0)	0 % (0)	10 % (28)
Har deltaget i grunduddannelse for voksne (GVU)	1 % (2)	0 % (0)	5 % (5)	0 % (0)	0 % (0)	2 % (7)
Har været på højskoleophold	37 % (52)	11 % (1)	17 % (16)	41 % (11)	46 % (6)	30 % (86)
Har deltaget i et eller flere arbejdsmarkedskurser	34 % (67)	0 % (0)	49 % (38)	35 % (14)	54 % (7)	37 % (126)

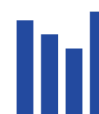
Som det fremgår af tabel 8.1, er det meget få respondenter, der har deltaget i forberedende voksenundervisning. Der er flest blandt de respondenter, der har en videregående uddannelse, men det er stadig en meget lille andel.

Lidt flere respondenter har deltaget i almen voksenundervisning. Her er der til gengæld ingen med videregående uddannelse. Størst er deltagelsen blandt andelen af respondenter med erhvervsfaglig uddannelse. Samme billede gør sig gældende for deltagelse i grunduddannelse for voksne, hvor der næsten udelukkende er tale om deltagere med en erhvervsfaglig baggrund.

Fordelingen af respondenter, der har været på højskole, er mere spredt dog med klar overvægt blandt respondenter med videregående uddannelse og grundskole, hvor der er tale om henholdsvis 41 % og 37 % af respondenterne, der har haft et højskoleophold.

Ud af tabellen kan det desuden ses, at en stor del af respondenterne har deltaget i arbejdsmarkedskurser. Knap halvdelen af de erhvervsfagligt uddannede og godt en tredjedel af de grundskole og videregående uddannede respondenter har således deltaget i et eller flere arbejdsmarkedskurser.

Den eneste gruppe, der adskiller sig, er respondenter med almen og erhvervs-gymnasial baggrund, hvor ingen af respondenterne har deltaget i et sådant kursus.

Tabellen nedenfor viser fordelingen af respondenter, der har eller har haft et lønnet job i fritiden, der er eller har været aktive i foreningsarbejde eller som har opholdt sig i udlandet i over en måned. Der tegner sig en klar tendens til, at respondenter med almen og erhvervsgymnasial eller videregående uddannelse har haft et lønnet fritidsjob. Derimod er der ikke helt så mange af respondenter med grundskole eller erhvervsfaglig uddannelse, der har haft et lønnet job i fritiden. Det gælder kun knap 1 ud af 4 af respondenterne i disse grupper.

Table 8.2: Lønnet fritidsjob, aktiv i foreningsarbejde og udlandsophold

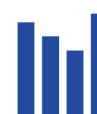
	Grundskole	Almen og erhvervs-gymnasial	Erhvervs faglig	Videregående uddannelse	Uoplyst	Total
Har eller har haft et lønnet fritidsjob	26 % (37)	89 % (8)	27 % (25)	70 % (19)	15 % (2)	32 % (91)
Er eller har tidligere været aktiv i foreningsarbejde	30 % (42)	100 % (9)	58 % (54)	89 % (24)	21 % (3)	46 % (132)
Har opholdt sig i udlandet i over en måned	14 % (20)	67 % (6)	16 % (15)	63 % (17)	21 % (3)	21 % (61)

Er fritidsjob et skridt på vejen til uddannelse, eller er respondenter med ressourcer bedre til at skaffe sig adgang til arbejdsmarkedet i det hele taget.

Når det kommer til foreningsarbejde skiller gruppen af almen og erhvervsgymnasialt uddannede respondenter sig markant ud fra resten med en aktiv andel på 100 %. Det vil sige, at alle respondenter i denne gruppe har været aktive i foreningslivet. Der er ligeledes en stor del af aktive blandt respondenter med en videregående uddannelse.

Igen når det kommer til udlandsophold er det disse to grupper, der skiller sig ud, hvor langt over halvdelen af respondenterne har været på længerevarende udlandsophold.

Samlet fremgår det således af tabellerne, at der er en sammenhæng mellem respondenternes uddannelsesniveau og de aktiviteter, som de deltager eller har deltaget i udenfor uddannelsesområdet. Respondenter med en videregående uddannelse har deltaget i mindre direkte erhvervsrettede aktiviteter såsom udlandsophold, højskoleophold og foreningsarbejde, hvorimod de erhvervsfagligt uddannede i højere grad har deltaget på arbejdsmarkedskurser og forskellige slags voksenundervisning. Respondenter med grundskolebaggrund har i mindre grad deltaget i fritidsaktiviteter end de andre grupper. Undtaget er højskoleophold og arbejdsmarkedskurser, hvor de deltager i næsten så høj grad som gruppen med videregående uddannelser.

9 Beskæftigelsesforhold

Som det fremgik af det indledende kapitel er 48 % af den døve befolkning i beskæftigelse. Dette tal er 75 % for den hørende befolkning. I det følgende vil det blive belyst, hvad de døve beskæftiger sig med, og hvordan det ser ud sammenlignet med den hørende befolkning. I tabel 9.1 fremstilles en oversigt over de forskellige brancher fordelt på henholdsvis døve og hørende.

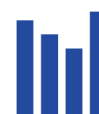
Tabel 9.1: Hovedbranche for døve og hørende

	Døve	Hørende
Landbrug, råstofudvinding, fiskeri mv.	2 % (19)	3 % (75.397)
Fremstillingsvirksomhed	20 % (208)	15 % (392.346)
Bygge og anlægsvirksomhed	6 % (69)	7 % (174.691)
Handel, service og reparationsvirksomhed	7 % (71)	14 % (364.483)
Hotel og restaurationsvirksomhed	1 % (11)	3 % (69.115)
Transportvirksomhed mv	5 % (49)	6 % (145.649)
IT- og kommunikation	0 % (5)	2 % (59.750)
Pengeinstitutter, forsikring og forsikringsvirksomhed	1 % (6)	3 % (72.100)
Forretningsservices, fast ejendom mv	5 % (51)	9 % (236.586)
Offentlig sektor - uddannelse, sundhed mv.	50 % (531)	33 % (838.691)
Andet	4 % (45)	5 % (120.588)
Total	100 % (1065)	100 % (2.549.396)

Tabellen viser, at størstedelen af de hørende er ansat i den offentlige sektor. Det drejer sig således om 33 %. Sammenlignet er halvdelen af de døve ansat i den offentlige sektor.

En anden branche, hvor der er en stor andel af de døve ansat, er indenfor fremstillingsvirksomhed, hvor 20 % af de døve er ansat.

Ledigheden i år 2003 for henholdsvis den døve og hørende befolkning fordelt på alder er fremstillet i tabel 9.2.

Det fremgår af denne tabel, at der er flere døve i langvarig ledighed med en andel på 47 %, der har været ledige i 1 til 3 år. I den hørende population er den tilsvarende andel på 34 %. Der er altså en forskel på 13 procentpoint mellem den døve og den hørende population.

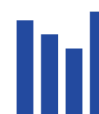
Størst er den langvarige ledighed blandt de unge og de ældre grupper i den døve population. For de hørende er andelen af langtidsledige mindst blandt de yngste og højst blandt de ældre. Sammenligner man ledigheden mellem de yngste døve og hørende viser det sig, at den næsten er dobbelt så høj hos de unge i den døve befolkning, hvor ledigheden er på 54 %. Det vil sige, at over halvdelen af de unge ledige i den døve population har været ledige i 1 til 3 år. De er altså ledige i længere tid end de hørende.

Tabel 9.2: Årsledighed 2003

	Døve					Hørende				
	18-29 år	30-41 år	42-53 år	54-65 år	Total	18-29 år	30-41 år	42-53 år	54-65 år	Total
0-3 mdr	11 % 10	31 % 37	25 % 22	18 % 12	22 % 81	32 % 46.940	35 % 71.303	30 % 36.441	21 % 18.789	31 % 173.473
3-6 mdr	14 % 13	14 % 17	13 % 12	13 % 9	14 % 51	18 % 26.968	14 % 28.245	14 % 16.885	11 % 9.632	15 % 81.730
6m dr - 1år	21 % 19	12 % 14	26 % 23	13 % 9	18 % 65	24 % 35.026	20 % 39.954	20 % 24.865	18 % 15.957	21 % 115.802
1-3 år	54 % 50	44 % 53	36 % 32	56 % 38	47 % 173	26 % 37.361	31 % 63.667	37 % 45.130	51 % 45.522	34 % 191.680
Total	100 % 92	100 % 121	100 % 89	100 % 68	100 % 370	100 % 146.295	100 % 203.169	100 % 123.321	100 % 89.900	100 % 562.685

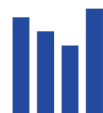
Det fremgår af tabel 9.3 hvor stor en andel af døve og hørende, som er i forskellige former for foranstaltning. Tabellen viser, at 14 % af alle døve er i foranstaltning. Blandt de hørende er der 8 % i foranstaltning. Ligeledes viser tabellen, at andelen af de døve og de hørende, der er på forskellige foranstaltninger som efterløn, i støttet beskæftigelse mv., i praktik mv. samt i uddannelse, er nogenlunde lige stor.

Den ovenfor nævnte forskel på 6 procentpoint mellem andelen af døve og hørende i foranstaltning udgøres dermed primært af, at der er 7 procent døve i flexjob, skånejob og jobdeling og at den samme andel for hørende kun er 1 procent.

Tabel 9.3: Foranstaltning

	Døve	Hørende
Flexjob, skånejob, jobdeling	7 % (150)	1 % (31591)
Efterløn	4 % (94)	5 % (157505)
Støttet beskæftigelse, jobprojekt, isbryder m.m.	0 % (8)	1 % (18991)
Praktik, jobtræning, voksenlærling etc.	1 % (33)	1 % (35838)
Uddannelsesforanstaltning inkl. voksen- og efteruddan- nelse	1 % (26)	1 % (24611)
Ej i foranstaltning	86 % (1928)	92 % (3163446)
Total	100 % (2239)	100 % (3431982)

10 Sammenhænge

I dette afsnit vil det blive undersøgt hvilke faktorer, der har betydning for, hvordan døve klarer sig i forhold til uddannelse, beskæftigelse og indkomst. Først undersøges betydningen af en række medvindsfaktorer i afsnit 10.1. Medvindsfaktorer skal forstås som forskellige forhold, som kan have positiv betydning for uddannelse og beskæftigelse. Dernæst undersøges det i afsnit 10.2, hvilken betydning en række baggrunds faktorer har for henholdsvis døve og hørendes uddannelse, beskæftigelse og indkomst.

I analysen af medvindsfaktorer har vi set på betydningen af følgende faktorer:

- Opleves kommunikationen med forældrene som flydende?
- Har man/har man haft et lønnet fritidsjob?
- Har man taget Folkeskolens Afgangsprøve og Folkeskolens Udvidede Afgangsprøve i dansk og/eller matematik?
- Har man problemer med at forstå en tegnsprogstolk?

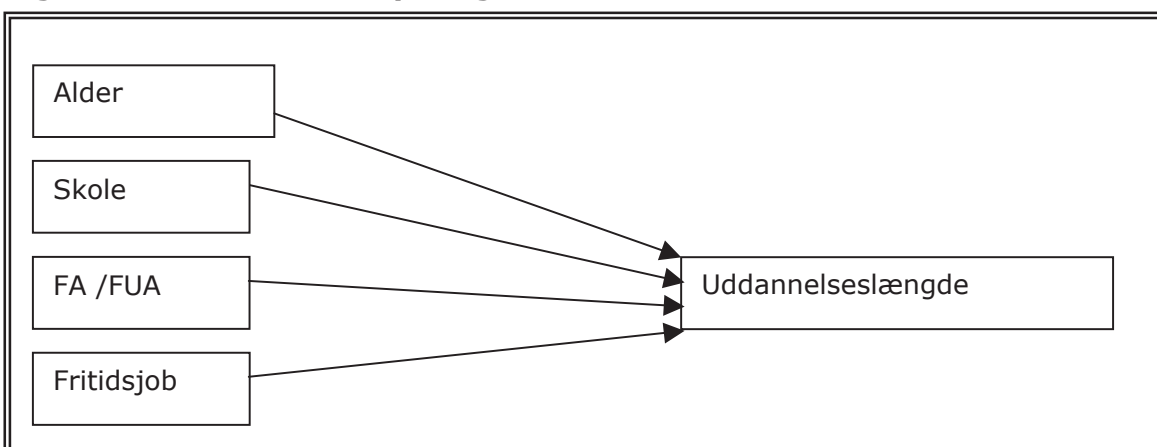
Det forventes, at disse medvindsfaktorer har betydning for døves uddannelse, beskæftigelse og indkomst, når betydningen af køn, alder, oprindelsesland, uddannelse og beskæftigelse tages i betragtning.

I afsnit 10.2 fremlægges resultater fra analysen vedrørende betydning af køn, alder og oprindelsesland for uddannelse, beskæftigelse og indkomst blandt både døve og hørende. Også den indbyrdes sammenhæng mellem uddannelse, beskæftigelse og indkomst er undersøgt. Således forventes det, at uddannelsens længde har betydning for beskæftigelse og indkomst samt at beskæftigelse har betydning for indkomst. I afsnittet lægges særlig vægt på, hvorvidt disse faktorer har samme betydning for døve og hørende.

10.1 Medvindsfaktorer

Figur 1 nedenfor viser hvilke forhold, der har betydning for, hvor mange år døve uddanner sig. Analysen er gennemført på baggrund af spørgsmål stillet i spørgeundersøgelsen samt data fra Danmarks Statistik.

Figur 1: Faktorer med betydning for døves uddannelse

Det fremgår af figuren, at:

➤ **Folkeskolens Afgangsprøve (i dansk og matematik) og Folkeskolen Udvidede Afgangsprøve (i dansk og matematik) har betydning for uddannelseslængde**

For det første har det betydning, hvorvidt man har taget Folkeskolens Afgangsprøve og Folkeskolens Udvidede Afgangsprøve i dansk og matematik. For hver af de afgangsprøver, som døve har taget, stiger uddannelseslængden gennemsnitligt med ét år. Sammenhænge mellem antallet af afgangsprøver og uddannelse er signifikante, dvs. at sammenhænge ikke blot skyldes statistiske tilfældigheder.⁵

➤ **Fritidsjob har betydning for uddannelseslængde**

Ligeledes har det betydning for, hvor mange år døve uddanner sig, hvorvidt man har haft et fritidsjob. I gennemsnit uddanner døve, som har haft et fritidsjob, sig lidt under et år længere end døve, som ikke har haft et fritidsjob. Dette kan skyldes, at man i forbindelse med et fritidsjob er blevet motiveret til at kvalificere sig til arbejdsmarkedet ved at tage en uddannelse. Et fritidsjob kan dog ligeledes være en indikator for en række bagvedliggende ressourcer, som både er relevante for at få et fritidsjob og i forhold til at opnå en uddannelse. Således er det ikke nødvendigvis det forhold, at man har haft et fritidsjob, som er årsag til den høje uddannelse. På baggrund af det foreliggende datagrundlag er det ikke muligt at afgøre, hvilken af de to fortolkninger, der er den vigtigste.

➤ **Hverken oplevet kommunikation med forældre (som flydende) eller tegnsprogsfærdigheder har signifikant betydning**

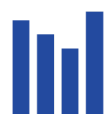
Den statistiske analyse viser, at der ikke er sammenhæng mellem de øvrige medvindsfaktorer og uddannelse. Det betyder ikke nødvendigvis, at der ikke er en sammenhæng. Data som ligger til grund for analysen er subjektive data forstået på den måde, at det er respondenternes vurderinger af egen kommunikation, som ligger til grund.

➤ **Døve, som har gået i almindelig folkeskole eller på Rysensteensgade Skole har længere uddannelser**

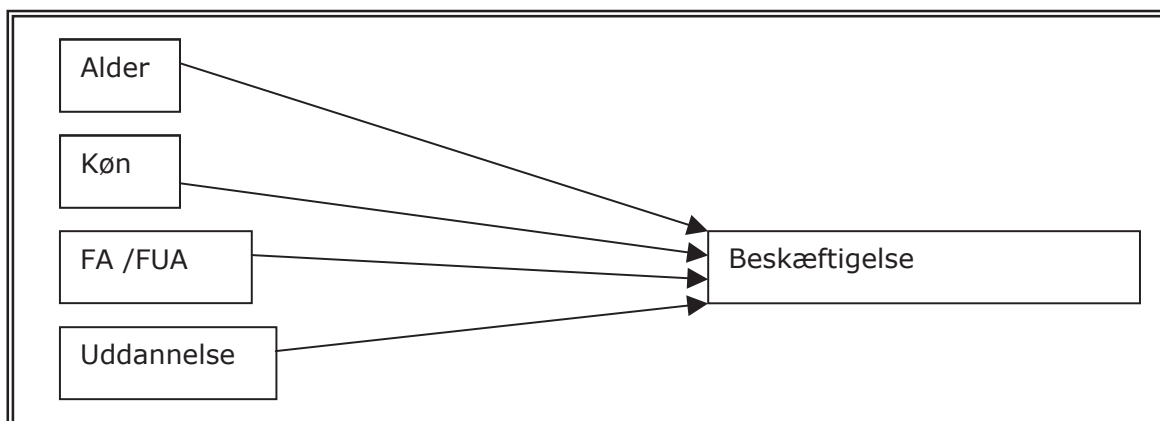
Døve, som har gået på Rysensteensgade Skole eller i almindelig folkeskole uddanner sig i gennemsnit i flere år end døve, som har gået på Aalborgskolen, Fredericiaskolen, Skolen på Kastelvej, Møllevangskolen eller Randersgade Skole. De øvrige skoler i spørgeskemaundersøgelsen er ikke signifikant forskellige fra disse skoler. I gennemsnit er der dog kun et års forskel på den gennemsnitlige uddannelse for døve fra de to nævnte grupper af skoler. Undersøgelsen har af gode grunde ikke kunnet kontrollere for om døve, som har gået i almindelig folkeskole eller Rysensteensgade Skole i forvejen havde bedre individuelle forudsætninger for at uddanne sig.

Af figur 2 (se næste side) fremgår det hvilke faktorer, der har betydning for sandsynligheden for, om døve er i beskæftigelse.

⁵ Alle de kommenterede sammenhænge i afsnittet er signifikante (på 0,05-niveau).

Figur 2: Faktorer med betydning for døves beskæftigelse

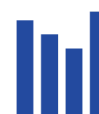
Det fremgår af figuren, at uddannelse, alder og køn har betydning for døves beskæftigelse. Nedenfor i afsnit 10.2 bliver betydningen af disse faktorer for døve uddybet og sammenlignet med betydningen for hørende.

➤ **Folkeskolens afgangsprøver (i dansk og matematik) har betydning for beskæftigelse**

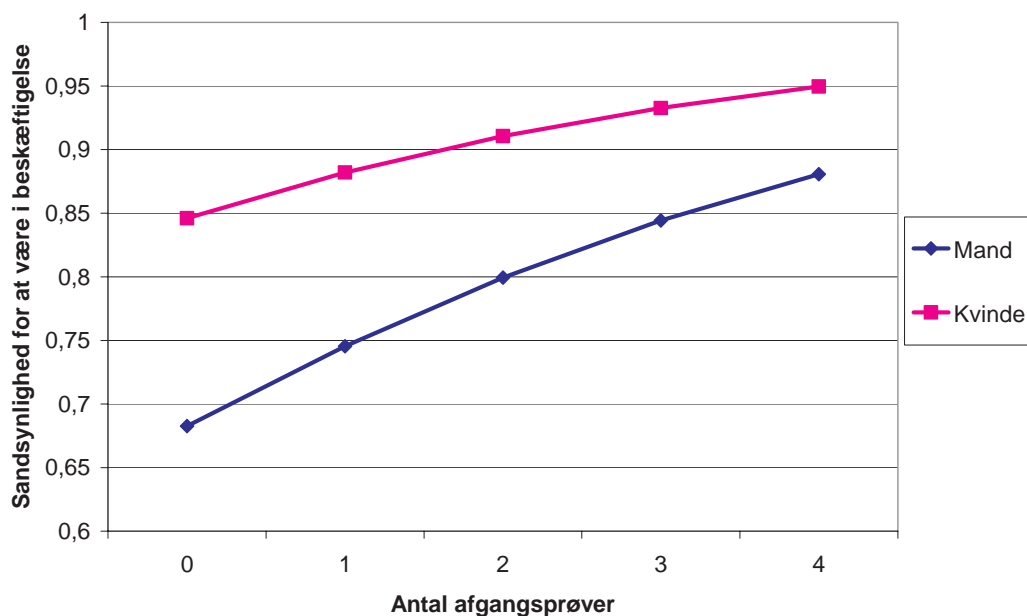
Kun én af de ovenfor nævnte medvindsfaktorer - folkeskolens afgangsprøver i dansk og matematik - har betydning for døves beskæftigelse. Jo flere afgangsprøver døve har taget, jo større sandsynlighed er der for, at de er i beskæftigelse.

Figur 3 nedenfor viser sammenhængen mellem antallet af afgangsprøver og sandsynligheden for at være i beskæftigelse. Det fremgår, at sandsynligheden for at være i beskæftigelse stiger med antallet af afgangsprøver, man har taget. Ligeledes fremgår det, at antallet af afgangsprøver har størst betydning for mænd. Har man taget én afgangsprøve i stedet for ingen, stiger den gennemsnitlige sandsynlighed for, at mænd er i beskæftigelse med 6 procentpoint. Den gennemsnitlige sandsynlighed for, at kvinder er i beskæftigelse stiger derimod med 4 procentpoint. Betydningen af yderligere at øge antallet af afgangsprøver med én er ikke nær så stor for de efterfølgende afgangsprøver. Har man således taget 4 afgangsprøver frem for 3, stiger den gennemsnitlige sandsynlighed for, at mænd er i beskæftigelse med 4 procentpoint og den gennemsnitlige sandsynlighed for, at kvinder er i beskæftigelse med 2 procentpoint.

Det skal bemærkes, at der i figur 3 udelukkende ses på den selvstændige betydning af antal afgangsprøver for sandsynligheden for at være i beskæftigelse. Den betydning, som alder har på sandsynligheden for at være i beskæftigelse, er således fjernet ved udelukkende at se på sammenhængen for døve, som har gennemsnitsalderen, hvilket vil sige 43 år. Der er dog størst sandsynlighed for døve i fyrrerne for at være i beskæftigelse, jf. figur 8 nedenfor. Det er derfor, at *niveauet* for sandsynlighederne er så højt i den nedenstående figur. Hvis figuren blev vist for en anden aldersgruppe ville *mønsteret* være det samme, men *niveauet* ville være lavere.

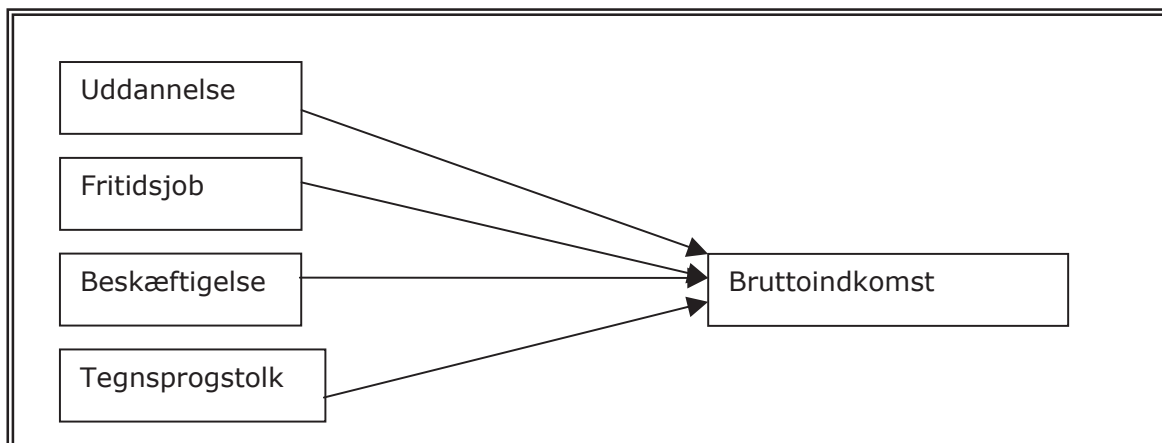

Figur 3: Antal afgangsprøvers betydning for sandsynligheden for at være i beskæftigelse

Af nedenstående figur fremgår det hvilke faktorer, der har betydning for døves indkomst.

Figur 4: Faktorer med betydning for døves indkomst

Figuren viser, at der er to af de ovenstående medvindsfaktorer, som har signifikant betydning for døves bruttoindkomst. Det drejer sig om, hvorvidt man har eller har haft et fritidsjob, samt om man har oplevet problemer med at forstå en tegnsprogstolk. Derudover har uddannelsesniveaue og beskæftigelse betydning for indkomsten.

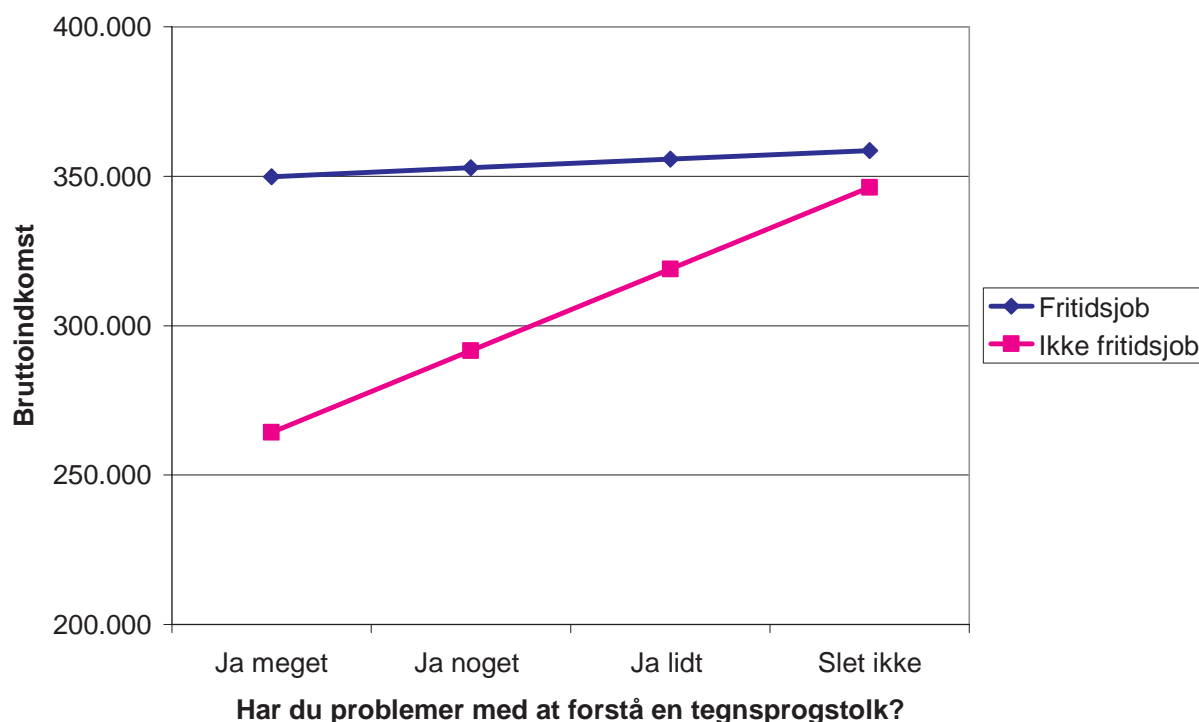
- **Døve, som ikke har problemer med at forstå en tegnsprogstolk har højere indkomst end andre døve. Dette gælder især døve, som ikke har haft et fritidsjob**

Figur 5 viser betydningen af, om man har haft et fritidsjob, samt om man kan forstå en tegnsprogstolk. Det fremgår, at det har en positiv indvirkning på døves indkomst, hvis man har haft et fritidsjob. Et fritidsjob kan have betydning for døves indkomst, fordi man har udviklet kompetencer, som kan være relevante for arbejdsmarkedet. Et fritidsjob kan dog på samme måde som ved uddannelse ovenfor ligeledes være en indikator for en række bagvedliggende ressourcer, som både er relevante for at få et fritidsjob og i forhold til at opnå en høj indkomst.

Det fremgår ligeledes af figur 5, at døve, som ikke har problemer med at forstå en tegnsprogstolk, har højere gennemsnitlig indkomst sammenlignet med døve, som har problemer med dette. Betydningen af, hvorvidt man har problemer med at forstå en tegnsprogstolk, er størst for døve, som ikke har haft et fritidsjob. Forskellen mellem dem, som har størst problemer med at forstå en tegnsprogstolk og dem, som slet ikke har problemer med dette er således i gennemsnit 9.000 kr., hvis man har haft et fritidsjob og 82.000 kr., hvis man ikke har haft et fritidsjob.

Figur 5: Sammenhæng mellem fritidsjob, forståelse af tegnsprogstolk og indkomst

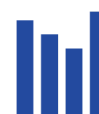

10.2 Døve sammenlignet med hørende

I dette afsnit bliver døve sammenlignet med hørende med hensyn til, hvilken betydning køn, alder mv. har for uddannelse, beskæftigelse og indkomst.

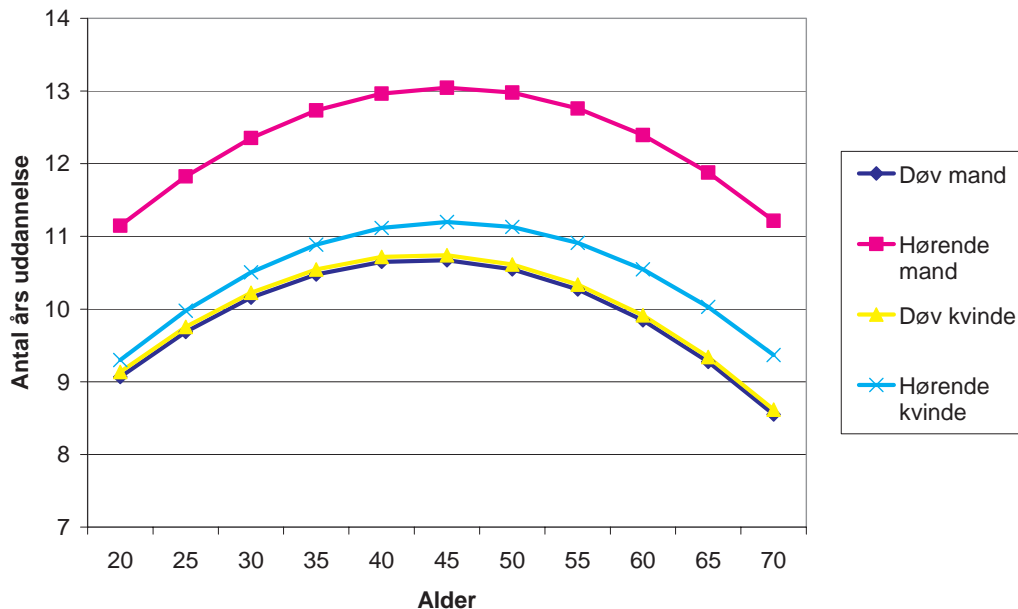
- **Døve mænd og kvinder har i gennemsnit lige lang uddannelse i modsætning til hørende mænd og kvinder, hvor mænd har længst uddannelse**

Nedenstående figur viser betydningen af køn og alder for uddannelse for henholdsvis hørende og døve. Det fremgår, at for hørende er der stor forskel mellem hørende mænd og kvinder på, hvor lang uddannelse man har. Denne store forskel genfindes ikke blandt døve, hvor mænd og kvinder har næsten lige lang uddannelse. Det fremgår ligeledes, at døve

generelt har en kortere uddannelse end hørende for alle alderstrin. Ligeledes er der en svag tendens til, at der er mindre forskel mellem antal år, som døve og hørende har uddannet sig for de yngre aldersgrupper sammenlignet med de ældre.

Figur 6: Sammenhæng mellem køn, alder og uddannelse for døve og hørende

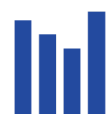

- **For højtuddannede er der ikke forskel mellem døves og hørendes sandsynlighed for at være i beskæftigelse. For lavtuddannede er der forskel**

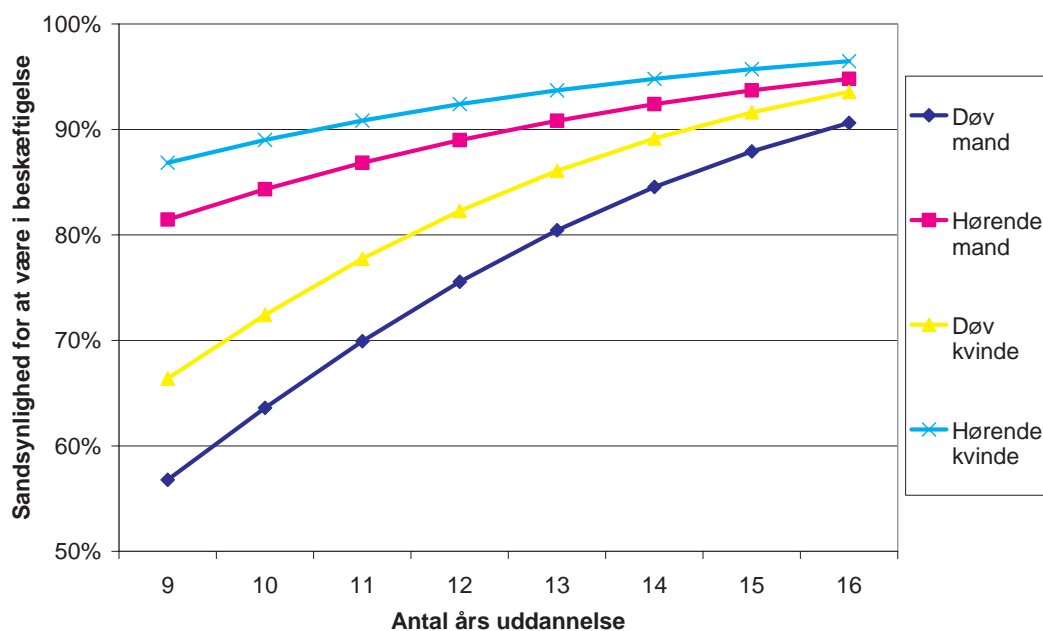
Figuren nedenfor viser, hvilken betydning køn og antal års uddannelse har for henholdsvis døve og hørendes sandsynlighed for at være i beskæftigelse. Det fremgår, at uddannelse generelt har en positiv indvirkning på sandsynligheden for at være i beskæftigelse for såvel døve som hørende. Det fremgår endvidere af figuren, at forskellen mellem døve og hørendes sandsynlighed for at være i beskæftigelse bliver mindre, jo højere uddannelse man har.

Ligeledes fremgår det, at uddannelse har mindre betydning for hørendes sandsynlighed for at være i beskæftigelse sammenlignet med døve. Har man eksempelvis uddannet sig 12 år (svarende til gymnasial uddannelse eller erhvervsuddannelse) frem for 9 år (svarende til grundskolen) er der for døve mænd og kvinder henholdsvis 19 og 16 procentpoint større sandsynlighed for at være i beskæftigelse. For hørende mænd og kvinder er der henholdsvis 8 og 6 procentpoint større sandsynlighed for at være i beskæftigelse.

Sandsynlighederne for at være i beskæftigelse er i figuren generelt høje. Årsagen til dette er, at figuren er vist for personer på 43 år (gennemsnitsalderen) for at fjerne effekten af alder. Som det fremgår af figur 8, er det generelt personer i fyrrerne, som har den højeste beskæftigelse. Mønsteret i figur 7 ville være det samme, hvis figuren blev vist for andre aldersgrupper, hvor niveauet blot ville være et andet.

Figur 7: Sammenhæng mellem uddannelse og beskæftigelse for døve og hørende

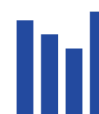

➤ **Forskellen mellem døve og hørendes sandsynlighed for at være i beskæftigelse falder, jo ældre man bliver**

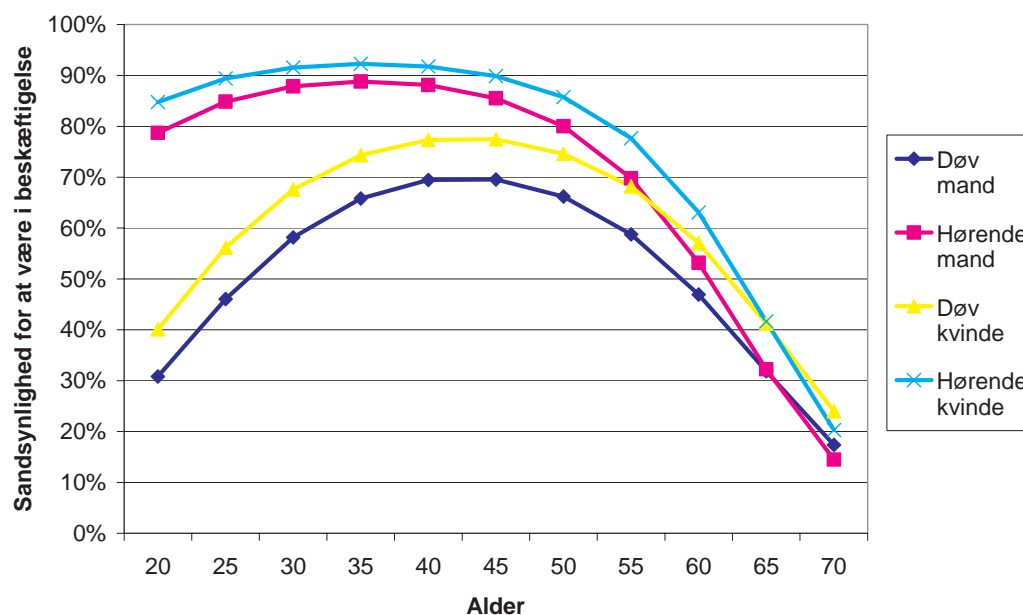
Figur 8 viser, at alder har betydning for den gennemsnitlige sandsynlighed for at være i beskæftigelse. Således stiger sandsynligheden for at være i beskæftigelse for såvel døve som hørende op til midt i fyrrerne, hvorefter den falder. Denne tendens er dog mest udtalt for døve. For hørende er der således ikke den store alderseffekt før omkring 50 år, hvor sandsynligheden for at være i beskæftigelse falder i samme takt som blandt døve.

Figuren viser ligeledes, at der for de yngste aldersgrupper er stor forskel mellem døves og hørendes sandsynlighed for at være i beskæftigelse. Forskellen mellem de 20 årige døve og hørendes sandsynlighed for at være i beskæftigelse er således 50 procentpoint for både mænd og kvinder. Fra 55 år og opefter er der ingen forskel mellem døve og hørendes sandsynlighed for at være i beskæftigelse.

I figuren er ligeledes fjernes den effekt, som uddannelse har for sandsynligheden for at være i beskæftigelse. Dette er årsagen til at sandsynligheden for, at kvinder er i beskæftigelse, i figuren er større end sandsynligheden for, at mænd er i beskæftigelse. Ses der bort fra andre faktorer, er 76 % af alle mænd i beskæftigelse og 69 % af alle kvinder i beskæftigelse. Mænd har generelt en længere uddannelse end kvinder. Når der ses bort fra dette (det vil sige, at effekten af uddannelse fjernes, jf. ovenfor) har kvinder større sandsynlighed for at være i beskæftigelse. Figuren viser således sandsynligheden for at være i beskæftigelse, hvis alle havde den samme uddannelse - her gennemsnitsuddannelsen på 11 år.

Figur 8: Sammenhæng mellem køn, alder og beskæftigelse for døve og hørende

Der er således stor forskel mellem, hvilken betydning 10 års aldersforskel har for sandsynligheden for at være i beskæftigelse. Ser man på forskellen mellem de 20 og 30 årige er der for døve mænd og kvinder henholdsvis 30 og 32 procentpoints forskel, således at sandsynligheden for, at de 30-årige er i beskæftigelse er størst. For hørende mænd og kvinder er der henholdsvis 14 og 10 procentpoints forskel på de 20- og 30-åriges sandsynlighed for at være i beskæftigelse. Ser man derimod på forskellen mellem de 40- og 50-åriges sandsynlighed for at være i beskæftigelse, er der for døve 1 procentpoints forskel for både mænd og kvinder, således at sandsynligheden for, at de 50-årige er i beskæftigelse, er størst. For hørende er der henholdsvis 5 og 4 procentpoints forskel men således, at det er de 40-årige, som har størst sandsynlighed for at være i beskæftigelse.

➤ **Indkomstforskellen mellem døve og hørende stiger med alderen**

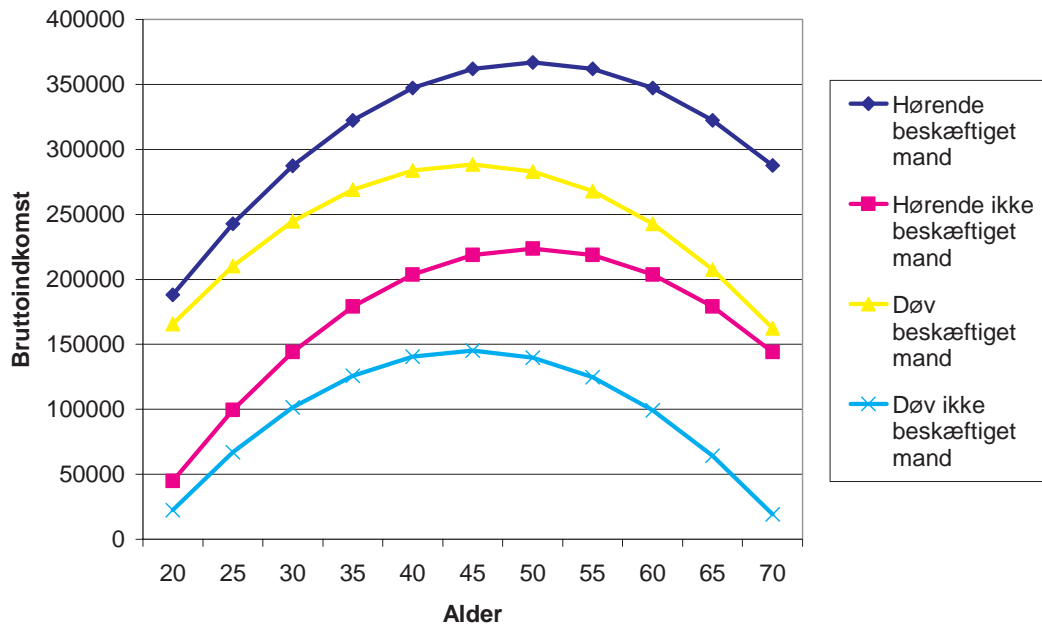
Det fremgår af figur 9, at indkomstforskellen mellem døve og hørende mænd stiger med alderen for såvel beskæftigede som ikke beskæftigede. For de 25-årige er indkomstforskellen mellem døve og hørende i gennemsnit 32.600 kr. om året, for de 40-årige er den 63.400 kr. og for de 55-årige er den 94.200 kr. Ligeledes fremgår det, ikke overraskende, at mænd i beskæftigelse tjener mere end mænd, som ikke er i beskæftigelse, uanset om man er døv eller hørende. Dog er der flere hørende, som er i beskæftigelse sammenlignet med døve, jf. figur 7 og 8 ovenfor.

➤ **Indkomstforskellen mellem døve og hørende kvinder er mindre end indkomstforskellen mellem døve og hørende mænd**

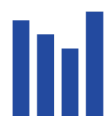
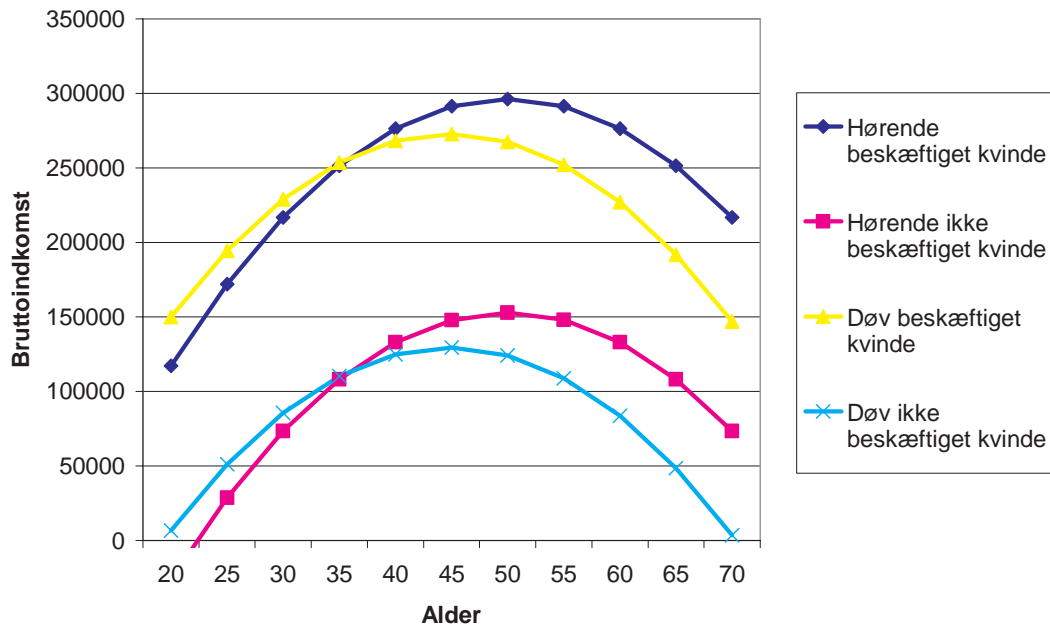
Figur 10 viser de samme sammenhænge for kvinder. Det fremgår, at døve kvinder under 35 år tjener mere end hørende kvinder, når der kontrolleres for betydningen af uddannelsesniveaue. Dette er tilfældet for såvel beskæftigede som ikke beskæftigede kvinder. Der er dog samlet set flere hørende kvinder i beskæftigelse sammenlignet med døve kvinder, jf. figur 7 og 8 ovenfor.

Figur 9: Sammenhæng mellem alder, beskæftigelse og indkomst for døve og hørende mænd

Figur 10: Sammenhæng mellem alder, beskæftigelse og indkomst for døve og hørende kvinder

11 Jobsøgning

Som det fremgik af de indledende afsnit er bl.a. arbejdsløsheden for den døve population noget højere end blandt den øvrige danske befolkning. Som en del af at undersøge døves adgang til arbejdsmarkedet, falder det derfor naturligt at undersøge, om man har savnet hjælp til og hvilket udbytte man har haft af forskellige kontakter i forbindelse med jobsøgning.

Af nedenstående tabel fremgår det, at 60% af de arbejdsløse døve føler, at de har savnet eller savner hjælp til jobsøgningen og altså føler, at de kunne bruge hjælp til jobsøgning for at komme i arbejde. Heroverfor har kun 23% af de ordinært arbejdende eller selvstændige savnet eller savner hjælp til jobsøgning, hvorfor det tyder på, at denne gruppe er stærkere til selv at klare jobsøgningen eller søge hjælp, når der er brug for det.

Tabel 11.1: Savner du eller har du savnet hjælp til jobsøgning?

	I arbejde eller selvstændig	Flexjob, støttet besk, aktivering, besk.projekt o.l.	Under uddannelse, lærling	Pensionist, efterlønsmodtager o.l.	Arbejdsløs/søgende	Andet	Total
Ja	23 % (33)	34 % (11)	22 % (8)	9 % (6)	60 % (25)	40 % (8)	27 % (91)
Nej	63 % (92)	44 % (14)	30 % (11)	65 % (43)	26 % (11)	25 % (5)	51 % (176)
Har ikke søgt arbejde	14 % (20)	22 % (7)	49 % (18)	26 % (17)	14 % (6)	35 % (7)	22 % (75)
Total	100 % (145)	100 % (32)	100 % (37)	100 % (66)	100 % (42)	100 % (20)	100 % (342)

Kilde: Spørgeundersøgelse

Nedenstående tabel 11.2 viser, hvor respondenterne mener, at have fået den bedste vejledning i forbindelse med såvel uddannelse som arbejde. Heraf fremgår det, at de fleste ordinært arbejdende og studerende angiver familie, venner og bekendte som de bedste vejledere. Dette kunne tyde på, at det er det nære miljø, der kender den døve, som yder den bedste vejledning – muligvis også i forbindelse med jobsøgning. Det skal naturligvis anerkendes, men man bør dog være varsom med at drage vidtrækkende konklusioner på dette grundlag. Man her bør således bemærke, at omgang med og mængde af tid tilbragt med familie, venner og bekendte må antages at være væsentligt mere massiv end med de øvrige aktører, som der her sammenlignes med. Sammenligningsgrundlaget er med andre ord "urimeligt" og indholdet i vejledningen vel også karaktermæssigt meget forskelligartet.

Samme absolutte varsomhed må man anvende ved sammenligninger på tværs af de andre vejledningmuligheder. Det bør i den sammenhæng bemærkes, at jo flere respondenter, som potentielt har adgang (praktisk og formel mulighed for at benytte vejledningsstedet), jo større chancer har vejledningsstedet for at score "point" sammenlignet med de andre vejledningssteder. Tabel 11.2 bør med andre ord ikke bruges til sammenligning mellem vejledningmulighederne, men kun som fingerpeg for hvilke forskellige brugergrupper som oplever at få bedst udbytte af vejledningsstederne.

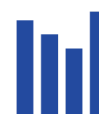

Tabel 11.2: Det sted/den person, som du synes har givet dig den bedste vejledning i forbindelse med uddannelse eller arbejdsforhold?

	I arbejde eller selvstændig	Flexjob, støttet besk, aktivering, besk.projekt o.l	Under uddannelse eller lærling	Pensionist, efterlønsmodtager o.l.	Arbejdsløs/-søgende	Andet	Total
Nyborgskolen	6 % (15)	10 % (6)	11 % (7)	6 % (8)	3 % (2)	22 % (7)	7 % (45)
Castberggård / Jobcenter København (Hvidovre)	6 % (14)	15 % (9)	3 % (2)	5 % (7)	8 % (6)	6 % (2)	6 % (40)
Døvekonsulenter	22 % (55)	20 % (12)	11 % (7)	22 % (32)	21 % (15)	13 % (4)	20 % (125)
Kommunale konsulenter/sagsbehandlere	6 % (15)	15 % (9)	6 % (4)	5 % (7)	14 % (10)	0 % (0)	7 % (45)
AF-konsulenter/sagsbehandlere	7 % (19)	10 % (6)	2 % (1)	10 % (14)	21 % (15)	13 % (4)	9 % (59)
Familie, venner og bekendte	25 % (63)	7 % (4)	51 % (32)	14 % (20)	18 % (13)	25 % (8)	22 % (140)
Andre	9 % (22)	10 % (6)	13 % (8)	10 % (15)	8 % (6)	9 % (3)	10 % (60)
Ingen steder	20 % (51)	15 % (9)	3 % (2)	28 % (41)	8 % (6)	13 % (4)	18 % (113)
Total	100 % (254)	100 % (61)	100 % (63)	100 % (144)	100 % (73)	100 % (32)	100 % (627)

Kilde: Spørgeundersøgelse

Ser man på erfaringerne med at benytte forskellige kontakter i forbindelse med jobsøgning, angiver tabel 11.3 erfaringer med at henvende sig personligt til arbejdsgiveren. Heraf ses det, at en større andel nemlig 48 % af de arbejdende har haft positive erfaringer hermed, mens kun 20% af de arbejdsløse har haft samme positive erfaringer. Det er næsten selvindlysende at de arbejdsløse har færre positive erfaringer hermed. Havde de flere positive erfaringer ville flere være i arbejde. Imidlertid må det fastholdes, at flertallet af dem, der er i arbejde, angiver den personlige kontakt som positiv.

Tabel 11.3: Du har positiv erfaring med at henvende dig personligt til arbejdsgiver?

	I arbejde eller selvstændig	Flexjob, støttet besk., aktivering, besk.projekt o.l.	Under uddannelse eller lærling	Pensionist, efterlønsmodtager o.l.	Arbejdsløs/-søgende	Andet	Total
Helt enig	48% (52)	40% (8)	47% (8)	31% (10)	20% (6)	14% (1)	40% (85)
Delvis enig	42% (45)	35% (7)	35% (6)	50% (16)	50% (15)	57% (4)	43% (93)
Delvis uenig/ Uenig	10% (11)	25% (5)	18% (3)	19% (6)	30% (9)	29% (2)	17% (36)
Total	100% (108)	100% (20)	100% (17)	100% (32)	100% (30)	100% (7)	100% (214)
<i>Herudover har ikke henvendt sig personligt</i>	14 % (17) 100 % (125)	23 % (6) 100 % (26)	11 % (2) 100 % (19)	36 % (18) 100 % (50)	17 % (6) 100 % (36)	42 % (5) 100 % (12)	20 % (54) 100 % (268)

Kilde: Spørgeundersøgelse

Tabel 11.4: Du har positiv erfaring med at benytte Arbejdsformidlingen (AF) i forbindelse med jobsøgning?

	I arbejde eller selvstændig	Flexjob, støttet besk., aktivering, besk.projekt o.l.	Under uddannelse eller lærling	Pensionist, efterlønsmodtager el. lign.	Arbejdsløs/-søgende	Andet	Total
Helt enig	16 % (10)	30 % (3)	0 % (0)	20 % (3)	13 % (3)	17 % (1)	17 % (20)
Delvis enig	46 % (28)	40 % (4)	50 % (3)	13 % (2)	35 % (8)	17 % (1)	38 % (46)
Delvis uenig/ Uenig	38 % (23)	30 % (3)	50 % (3)	67 % (10)	52 % (12)	67 % (4)	45 % (55)
Total	100 % (61)	100 % (10)	100 % (6)	100 % (15)	100 % (23)	100 % (6)	100 % (121)
<i>Herudover har ikke brugt AF</i>	51 % (64) 100 % (125)	60 % (15) 100 % (25)	67 % (12) 100 % (18)	69 % (33) 100 % (48)	34 % (12) 100 % (35)	50 % (6) 100 % (12)	54 % (142) 100 % (263)

Tabel 11.4 viser på samme måde de døves erfaringer med at bruge arbejdsformidlingen i forbindelse med jobsøgningen. Heraf ses det, at respondenter i flexjob, støttet beskæftigelse o.l. har haft mest positiv erfaring med at benytte sig af AF. Det ses endvidere, at de arbejdsløse, der har benyttet sig af arbejdsformidlingen i jobsøgningen, ikke har særligt positiv erfaring hermed, idet 52% af de, der har brugt AF, angiver at være uenige i, at det var en positiv erfaring. Med til spørgsmålet hørte endvidere muligheden for at angive, at man ikke havde benyttet sig af AF. Dette afslørede at respondenter i fleksjob, støttet beskæftigelse o.l. i høj grad går udenom arbejdsformidlingen i forbindelse med jobsøgning, idet

60% af det samlede antal respondenter i fleksjob, støttet beskæftigelse o.l. angiver ikke at have benyttet sig af AF mod f.eks. 34% af de arbejdsløse og samlet 54%.

Andelen af respondenter i flexjob, støttet beskæftigelse og lignende, der har benyttet sig af døvekonsulenter i forbindelse med jobsøgningen er på 54 % og dermed noget større end de 40%, der har benyttet AF. I tabel 11.5 over erfaringer med brug af døvekonsulenter ses det, at døve i flexjob, støttet beskæftigelse m.m. i højere grad har positiv erfaring med at anvende døvekonsulenter end de øvrige, mens meningene om udbyttet er delte hos de øvrige. Det skal dog bemærkes, at datagrundlaget ikke er specielt stort.

Tabel 11.5: Du har positiv erfaring med at bruge døvekonsulenter i forbindelse med jobsøgning?

	I arbejde eller selvstændig	Flexjob, støttet besk., aktivering, besk.projekt el. lign.	Under uddannelse eller lærling	Pensionist, efterlønsmodtager el. lign.	Arbejdsløs/arbejdssøgende	Andet	Total
Helt enig	24 % (11)	46 % (6)	0 % (0)	35 % (6)	12 % (3)	25 % (1)	24 % (27)
Delvis enig	41 % (19)	23 % (3)	29 % (2)	24 % (4)	46 % (12)	50 % (2)	37 % (42)
Delvis uenig/Uenig	35 % (16)	31 % (4)	71 % (5)	41 % (7)	42 % (11)	25 % (1)	39 % (44)
Total	100 % (46)	100 % (13)	100 % (7)	100 % (17)	100 % (26)	100 % (4)	100 % (113)
<i>Herudover</i>							
<i>Har ikke brugt døvekonsulenter</i>	63 % (80)	46 % (11)	63 % (12)	66 % (33)	28 % (10)	67 % (8)	58 % (154)
	100 % (126)	100 % (24)	100 % (19)	100 % (50)	100 % (36)	100 % (12)	100 % (267)

Kilde: Spørgeundersøgelse

Samlet set har et begrænset antal på 20% af respondenterne benyttet sig af Castberggård i forbindelse med jobsøgning. Men af tabellen fremgår til gengæld en stor tilfredshed blandt dem, der har benyttet tilbudet. Af de arbejdsløse, der har benyttet sig af Castberggård har 57% positiv erfaring og 82% af respondenterne i ordinært arbejde har positiv erfaring hermed. Igen bemærkes det dog, at datagrundlaget er meget beskedent.

Næsten 50% af de døve benyttet sig af familie og venner i jobsøgningen. Tabel 11.7 viser erfaringerne med at bruge familie, venner og bekendte i jobsøgningen. Heraf fremgår det, at de fleste døve har været godt tilfredse hermed, specielt døve i flexjob, støttet beskæftigelse o.l., men at 32% af de arbejdsløse har været mindre tilfredse med denne form.

Tabel 11.6: Du har positiv erfaring med at bruge Castberggård i forbindelse med jobsøgning?

	I arbejde eller selvstændig	Flexjob, støttet besk, aktivering, besk.projekt o.l.	Under uddannelse eller lærling	Pensionist, efterlønsmodtager el. lign.	Arbejdsløs/-søgende	Andet	Total
Helt enig	59 % (13)	33 % (1)	50 % (2)	25 % (2)	29 % (4)	0 % (0)	41 % (22)
Delvis enig	23 % (5)	33 % (1)	50 % (2)	38 % (3)	29 % (4)	33 % (1)	30 % (16)
Delvis uenig/ Uenig	18 % (4)	33 % (1)	0 % (0)	38 % (3)	43 % (6)	67 % (2)	30 % (16)
Total	100 % (22)	100 % (3)	100 % (4)	100 % (8)	100 % (14)	100 % (3)	100 % (54)
<i>Herudover</i>							
<i>Har ikke brugt Castberggård</i>	82 % (103)	88 % (22)	79 % (15)	84 % (42)	61 % (22)	75 % (9)	80 % (213)
	100 % (125)	100 % (25)	100 % (19)	100 % (50)	100 % (36)	100 % (12)	100 % (267)

Kilde: Spørgeundersøgelse

Tabel 11.7: Du har positiv erfaring med at bruge familie, venner og bekendte i forbindelse med jobsøgning?

	I arbejde eller selvstændig	Flexjob, støttet besk, aktivering, besk.projekt el. lign.	Under uddannelse eller lærling	Pensionist, efterlønsmodtager el. lign.	Arbejdsløs/arbejdssøgende	Andet	Total
Helt enig	35% (23)	67% (6)	35 % (6)	50 % (7)	27% (6)	43 % (3)	38 % (51)
Delvis enig	56 % (37)	22 % (2)	41 % (7)	29 % (4)	41 % (9)	43 % (3)	46 % (62)
Delvis uenig/ Uenig	9 % (6)	11 % (1)	24% (4)	21 % (3)	32 % (7)	14 % (1)	16 % (22)
Total	100 % (66)	100 % (9)	100 % (17)	100 % (14)	100 % (22)	100 % (7)	100 % (135)
<i>Herudover</i>							
<i>Har ikke brugt familie, venner og bekendte</i>	46 % (57)	63 % (15)	15 % (3)	71 % (34)	41 % (15)	42 % (5)	49 % (129)
	100 % (123)	100 % (24)	100 % (20)	100 % (48)	100 % (37)	100 % (12)	100 % (264)

12 Efteruddannelse

Selvom man er kommet i arbejde vil det ofte stadig være relevant at efteruddanne sig og det er derfor blevet undersøgt, hvorvidt døve benytter og kan benytte sig af efteruddannelses tilbud på lige fod med deres kolleger.

Af nedenstående tabel 12.1 ses det, at døve på arbejdspladser med mulighed for efteruddannelseskursus kun i lidt under halvdelen af tilfældene tager med, når kollegerne tager på efteruddannelseskursus. Dette dækker over, at flere med en videregående end en lavere uddannelse tager med på disse efteruddannelseskursus, når kollegerne tager af sted.

Tabel 12.1: Hvis dine arbejdskolleger skal på efteruddannelseskursus, tager du så oftest med?

	Grundskole	Almen og erhvervs-gymnasial	Erhvervs-faglig	Videregående ud-dannelse	Uoplyst	Total
Ja	31 % (44)	11 % (1)	34 % (36)	45 % (25)	36 % (4)	34 % (110)
Nej	39 % (56)	33 % (3)	44 % (47)	36 % (20)	36 % (4)	40 % (130)
Der findes ikke efter-uddannelseskursus på min arbejdsplads	30 % (42)	56 % (5)	22 % (24)	18 % (10)	27 % (3)	26 % (84)
Total	100 % (142)	100 % (9)	100 % (107)	100 % (55)	100 % (11)	100 % (324)

Kilde: Data via Danmarks statistik

Tabel 12.2: Når der arrangeres efteruddannelseskursus for medarbejdere, føler du så, at du har samme chancer for at komme på efteruddannelse som dine kolleger?

	Grundskole	Almen og erhvervs-gymnasial	Erhvervs-faglig	Videregående ud-dannelse	Uoplyst	Total
Ja meget	22 % (22)	40 % (2)	27 % (22)	43 % (19)	38 % (3)	28 % (68)
Ja noget	39 % (39)	40 % (2)	27 % (22)	34 % (15)	13 % (1)	33 % (79)
Ja lidt	18 % (18)	20 % (1)	23 % (19)	5 % (2)	13 % (1)	17 % (41)
Slet ikke	22 % (22)	0 % (0)	23 % (19)	18 % (8)	38 % (3)	22 % (52)
Total	100 % (101)	100 % (5)	100 % (82)	100 % (44)	100 % (8)	100 % (240)

Kilde: Data via Danmarks statistik

Tabel 12.2 viser, om respondenterne føler, at de har samme chancer for at komme med på efteruddannelseskursus som deres kolleger fordelt på højeste fuldførte uddannelse. Heraf fremgår det, at respondenter med en videregående uddannelse i højere grad end de øvrige føler, at de har lige muligheder for efteruddannelse, mens 22-23% af døve med en grundskole eller erhvervsfaglig uddannelser slet ikke føler, at de har de samme muligheder som deres kolleger for at komme på efteruddannelse.

Tabel 12.3 viser, hvorvidt respondenterne selv aktivt har forsøgt at komme på efteruddannelseskursus. Det ses her, at respondenter med en videregående uddannelse i langt højere grad end de øvrige har forsøgt at komme på efteruddannelseskurser, mens kun mellem 35% og 43% af de øvrige har udvist samme interesse. Muligvis er det fordi tilbudene i mindre grad eksisterer for de lavere uddannede.

Tabel 12.3: Har du aktivt forsøgt at komme på efteruddannelseskursus?(f.eks. ved at spørge din arbejdsgiver om muligheden for efteruddannelse)

	Grundskole	Almen og erhvervs-gymnasial	Erhvervs-faglig	Videregående uddannelse	Uoplyst	Total
Ja	35 % (35)	0 % (0)	43 % (36)	80 % (36)	50 % (4)	46 % (111)
Nej	65 % (65)	100 % (4)	57 % (47)	20 % (9)	50 % (4)	54 % (129)
Total	100 % (100)	100 % (4)	100 % (83)	100 % (45)	100 % (8)	100 % (240)

Kilde: Data via Danmarks statistik

Nedenstående tabel 12.4 viser som den første tabel i dette afsnit, hvorvidt respondenterne tager med på efteruddannelseskursus, når kollegerne gør, men her fordelt på beskæftigelsessituation. Heraf fremgår det, at flest af de ordinært arbejdende og selvstændige tager med på efteruddannelseskursus.

Tabel 12.4: Hvis dine arbejdskolleger skal på efteruddannelseskursus, tager du så oftest med?

	I arbejde eller selvstændig	Flexjob, støttet besk, aktivering, besk.projekt o.l.	Under uddannelse eller lærling	Total
Ja	36 % (93)	25 % (15)	30 % (3)	34 % (111)
Nej	41 % (106)	34 % (21)	40 % (4)	40 % (131)
Der findes ikke efteruddannelseskurser på min arbejdsplads	22 % (57)	41 % (25)	30 % (3)	26 % (85)
Total	100 % (256)	100 % (61)	100 % (10)	100 % (327)

Kilde: Data via Danmarks statistik

NB: Kategorien under uddannelse eller lærling dækker her kun over lærlinge.

Altså bliver flexjobbere og respondenter i støttet beskæftigelse m.m. oftere hjemme, når kollegerne tager på kursus end de øvrige. Udover at respondenter i flexjob, støttet beskæf-

tigelse m.m. i lidt lavere grad tager på kursus, når kollegerne gør det, befinder de sig endvidere i 40% af tilfældene på arbejdspladser, hvor efteruddannelseskurser ikke findes.

Nedenfor i tabel 12.5 ses, hvorvidt respondenterne opfatter at have samme muligheder for at deltage i efteruddannelse som deres kolleger fordelt på beskæftigelsessituation. Det ses heraf, at hele 31% af døve i flexjob, støttet beskæftigelse o.l. slet ikke føler, at de har samme muligheder som kollegerne.

Tabel 12.5: Når der arrangeres efteruddannelseskurser for medarbejdere, føler du så, at du har samme chancer for at komme på efteruddannelse som dine kolleger?

	I arbejde eller selvstændig	Flexjob, støttet besk, aktivring, besk. projekt o.l.	Under uddannelse eller lærling	Total
Ja meget	31 % (62)	14 % (5)	29 % (2)	28 % (69)
Ja noget	31 % (61)	39 % (14)	57 % (4)	33 % (79)
Ja lidt	18 % (36)	17 % (6)	14 % (1)	18 % (43)
Slet ikke	21 % (41)	31 % (11)	0 % (0)	21 % (52)
Total	100 % (200)	100 % (36)	100 % (7)	100 % (243)

Kilde: Data via Danmarks statistik

NB: Kategorien under uddannelse eller lærling dækker her kun over lærlinge.

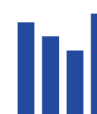
Tabellen nedenfor viser, at andelen af lærlinge og respondenter i ordinært arbejde, som aktivt har forsøgt at komme på efteruddannelseskurser er væsentligt større end respondenter i flexjob, støttet beskæftigelse o.l.

Tabel 12.6: Har du aktivt forsøgt at komme på efteruddannelseskursus?(f.eks. ved at spørge din arbejdsgiver om muligheden for efteruddannelse)

	I arbejde eller selvstændig	Flexjob, støttet besk, aktivring, besk.projekt o.l.	Under uddannelse eller lærling	Total
Ja	49 % (98)	28 % (10)	57 % (4)	46 % (112)
Nej	51 % (101)	72 % (26)	43 % (3)	54 % (130)
Total	100 % (199)	100 % (36)	100 % (7)	100 % (242)

Kilde: Data via Danmarks statistik

NB: Kategorien under uddannelse eller lærling dækker her kun over lærlinge.

13 Kommunikation

Det følgende afsnit vil belyse hvilke kommunikationsmæssige problemstillinger, der er aktuelle for respondenterne.

Tabel 13.1 afspejler respondenternes selvvaluerede evner til tegnsprog fordelt på 3 aldersgrupper. Sammenligner man de yngste med de ældste er det tydeligt, at der er en stor forskel på, hvor gode respondenterne synes de er til tegnsprog alt efter hvilken alder, de har. Blandt de yngre respondenter oplever 52 %, at de er meget gode til tegnsprog, mens kun 29 % af den ældste aldersgruppe på 54 til 65 år vurderer deres tegnsprogsfærdigheder lige så positivt.

Ser man på tallene for hvor mange respondenter, der ikke kan tegnsprog overhovedet, gælder det for ingen af de yngste, kun 1 % af de 30 til 41 årige, men for de 42-53 årige og de 54-65 årige er der 6 %, der ikke kan tegnsprog. Der er altså tilsyneladende sket en udvikling indenfor tilegnelse af tegnsprogsfærdigheder, der afspejler sig i aldersfordelingen.

Tabel 13.1: Hvor god er du til tegnsprog?

	18-29 år	30-41 år	42-53 år	54-65 år	Total
Meget god	52 % (66)	32 % (55)	24 % (35)	29 % (53)	33 % (209)
God	44 % (56)	53 % (91)	49 % (71)	52 % (97)	50 % (315)
Mindre god	4 % (5)	14 % (24)	21 % (31)	12 % (23)	13 % (83)
Kan ikke	0 % (0)	1 % (2)	6 % (8)	6 % (12)	3 % (22)
Total	100 % (127)	100 % (172)	100 % (145)	100 % (185)	100 % (629)

Kilder: spørgeundersøgelse og data via Danmarks Statistik

Tabel 13.2 viser det samme spørgsmål, hvor besvarelserne i stedet for alder er fordelt på uddannelse. De alment og erhvervsfagligt uddannede er overvejende positive omkring deres tegnsprogsfærdigheder, idet 65 % har svaret, at de er meget gode til tegnsprog. Ligeledes mener 51 % af de respondenter, der har en videregående uddannelse, at de er gode til tegnsprog.

For de grundskoleuddannede er billedet omvendt, kun 29 % synes selv, at de er gode til tegnsprog. For de erhvervsfagligt uddannede er tallet 32 %.

Der er altså en sammenhæng mellem respondenternes uddannelsesniveau og deres selvvaluerede tegnsprogsfærdigheder.

Tabel 13.2: Hvor god er du til tegnsprog?

	Grundskole	Almen og erhvervsgymnasial	Erhvervs-faglig	Videregående uddannelse	Uoplyst	Total
Meget god	29 % (98)	65 % (13)	32 % (54)	51 % (35)	27 % (7)	33 % (207)
God eller mindre god	70 % (238)	35 % (7)	63 % (107)	41 % (28)	69 % (18)	63 % (398)
Kan ikke	1 % (5)	0 % (0)	6 % (10)	7 % (5)	4 % (1)	3 % (21)
Total	100 % (341)	100 % (20)	100 % (171)	100 % (68)	100 % (26)	100 % (626)

Kilde: spørgeundersøgelse og data via Danmarks Statistik.

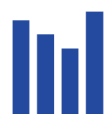
Opdeles besvarelsene i stedet på respondenternes beskæftigelsessituation ser man en tydelig forskel på gruppen af respondenter under uddannelse, hvor 54 % synes de har meget gode tegnsprogsfærdigheder og gruppen af pensionister, efterlønsmodtagere og lignende, hvor kun 17 % har samme opfattelse af deres færdigheder.

Tabel 13.3: Hvor god er du til tegnsprog?

	I arbejde eller selvstændig	Flexjob, støttet besk, aktivering, besk.projekt el. lign.	Under uddannelse eller lærling	Pensionist, efterlønsmodtager el. lign.	Arbejdsløs/-søgende	Andet	Total
Meget god	38 % (98)	31 % (19)	54 % (34)	17 % (25)	30 % (22)	34 % (11)	33 % (209)
God	48 % (122)	51 % (31)	40 % (25)	57 % (81)	54 % (40)	50 % (16)	50 % (315)
Mindre god	10 % (26)	13 % (8)	6 % (4)	22 % (31)	15 % (11)	13 % (4)	13 % (84)
Kan ikke	4 % (10)	5 % (3)	0 % (0)	4 % (6)	1 % (1)	3 % (1)	3 % (21)
Total	100 % (256)	100 % (61)	100 % (63)	100 % (143)	100 % (74)	100 % (32)	100 % (629)

Tolkning generelt

Tegnsprog er som bekendt ikke et tilstrækkeligt sprog for kommunikationen med alle andre. Derfor er det jo også muligt at benytte en tolk. Tabel 13.4 er en gengivelse af hvad respondenterne gør, når der skal bestilles en tolk.

Tabel 13.4: Hvad gør du, når du har brug for at der bestilles tolk?

	Grundskole	Almen og erhvervsgymnasial	Erhvervs faglig	Videregående uddannelse	Uoplyst	Total
Får altid andre til at bestille tolk	34 % (104)	5 % (1)	25 % (36)	5 % (3)	33 % (6)	27 % (150)
Får næsten altid andre til at bestille tolk	20 % (60)	5 % (1)	14 % (20)	5 % (3)	11 % (2)	16 % (86)
Bestiller næsten altid selv tolk	24 % (72)	35 % (7)	25 % (36)	32 % (21)	28 % (5)	26 % (141)
Bestiller altid selv tolk	22 % (67)	55 % (11)	37 % (54)	58 % (38)	28 % (5)	32 % (175)
Total	100 % (303)	100 % (20)	100 % (146)	100 % (65)	100 % (18)	100 % (552)

Kilde: spørgeundersøgelse

Af tabel 13.4 fremgår det, at en stor del af respondenterne med grundskoleuddannelse som højeste uddannelse får andre til at bestille tolk i forhold til de andre grupper. Kun 5 % af respondenterne med henholdsvis gymnasial og videregående uddannelse får andre til at bestille. Halvdelen bestiller altid selv tolk. Disse to uddannelsesgrupper fremstår som mere selvstændige og selvhjulpne i forbindelse med tolkebestillingen.

Tabel 13.5: Hvad gør du, når du har brug for at der bestilles tolk?

	I arbejde eller selvstændig	Flexjob, støttet besk., aktivering, besk.projekt el. lign.	Under uddannelse eller lærling	Pensionist, efterlønsmodtager el. lign.	Arbejdsløs/-søgende	Andet	Total
Får altid andre til at bestille tolk	19 % (44)	38 % (21)	22 % (13)	33 % (39)	30 % (20)	41 % (12)	27 % (149)
Får næsten altid andre til at bestille tolk	14 % (32)	18 % (10)	14 % (8)	18 % (21)	18 % (12)	14 % (4)	16 % (87)
Bestiller næsten altid selv tolk	26 % (60)	18 % (10)	32 % (19)	22 % (26)	29 % (19)	31 % (9)	26 % (143)
Bestiller altid selv tolk	40 % (92)	25 % (14)	32 % (19)	27 % (32)	23 % (15)	14 % (4)	32 % (176)
Total	100 % (228)	100 % (55)	100 % (59)	100 % (118)	100 % (66)	100 % (29)	100 % (555)

En lignende opdeling er lavet for, hvordan respondenterne fordeler sig på samme spørgsmål, når de inddrages efter beskæftigelsessituation. Respondenter i arbejde er mere tilbøjelige til at bestille tolken selv, hvorimod gruppen af respondenter i flexjob og pensionisterne i højere grad får andre til at bestille tolken for sig.

Tolkebrugere har mulighed for at bede om en bestemt tolk, når de bestiller. Tabel 13.6 viser hvor ofte respondenterne beder om en bestemt tolk alt efter uddannelsesmæssig baggrund.

Tabel 13.6: Når der bestilles tolk, beder du så om, at få den eller de tolke du bedst kan kommunikere med?

	Grundskole	Almen og erhvervsgymnasial	Erhvervs faglig	Videregående uddannelse	Uoplyst	Total
Ja altid eller ja som regel	38 % (117)	47 % (9)	42 % (61)	34 % (21)	39 % (7)	39 % (215)
Sjældent eller aldrig	62 % (186)	53 % (10)	58 % (86)	66 % (40)	61 % (11)	61 % (333)
Total	100 % (303)	100 % (19)	100 % (147)	100 % (61)	100 % (18)	100 % (548)

Kilde: spørgeundersøgelse og data via Danmarks Statistik

Det fremgår af tabellen, at der ikke er en stor forskel på grupperne, når det handler om at bede om bestemte tolke. Omkring 40 % gør det altid eller som regel og cirka 60 % gør det kun sjældent eller aldrig. Respondenter med gymnasial uddannelse gør det lidt oftere end de andre.

En grund til at ønske en særlig tolk kan være et forståelsesproblem. Respondenterne er blevet spurgt, om de har oplevet problemer med forståelsen i samarbejdet med en tolk.

Som det fremgår af tabel 13.7 er der stor forskel på, hvem der slet ikke oplever problemer med forståelsen i forbindelse med tolkning. 74 % af de gymnasialt uddannede respondenter oplever slet ikke problemer med at forstå tolken på grund af utilstrækkelighed i egne færdigheder. Det gør derimod grupperne af respondenter med grundskole og erhvervsfaglig uddannelse, hvor henholdsvis 37 og 35 % har svaret meget eller noget på spørgsmålet. For respondenter med gymnasial og videregående uddannelse er tallet 16 %.

Det bekræfter den forskel på tegnsprogsfærdigheder som blev beskrevet ovenfor, hvor respondenter med en grundskole eller erhvervsfaglig uddannelse i mindre grad oplever deres tegnsprogsfærdigheder som meget gode.

Tabel 13.7: Har du oplevet problemer med at forstå tolken, fordi dit eget tegnsprog ikke er tilstrækkeligt?

	Grundskole	Almen og erhvervsgymnasial	Erhvervs-faglig	Videregående uddannelse	Uoplyst	Total
Ja meget	8 % (23)	0 % (0)	3 % (4)	3 % (2)	6 % (1)	5 % (30)
Ja noget	29 % (87)	16 % (3)	32 % (46)	13 % (8)	22 % (4)	27 % (148)
Ja lidt	27 % (82)	11 % (2)	32 % (47)	16 % (10)	39 % (7)	27 % (148)
Slet ikke	36 % (110)	74 % (14)	34 % (49)	68 % (42)	33 % (6)	40 % (221)
Total	100 % (302)	100 % (19)	100 % (146)	100 % (62)	100 % (18)	100 % (547)

Kilde: spørgeundersøgelse og data via Danmarks Statistik

En anden problemstilling, døve kan møde, er i forbindelse med skiftende tolke. Dette er et problem som 25 % af respondenterne med en videregående uddannelse kan genkende. Andelen af de andre uddannelsesgrupper er noget mindre og ligger mellem 7 og 10 %, der har svaret meget på spørgsmålet.

Halvdelen af de adspurgte pensionister, efterlønsmodtagere og lignende har slet ikke oplevet problemer med skiftende tolke.

Tabel 13.8: Har du oplevet problemer pga. skiftende tolke?

	I arbejde eller selvstændig	Flexjob, støttet besk., aktivering, besk.projekt el. lign.	Under uddannelse eller lærling	Pensionist, efterlønsmodtager el. lign.	Arbejdsløs/-søgende	Andet	Total
Ja meget	10 % (23)	7 % (4)	25 % (15)	9 % (11)	9 % (6)	14 % (4)	11 % (63)
Ja noget	26 % (60)	37 % (20)	28 % (17)	16 % (19)	24 % (16)	21 % (6)	25 % (138)
Ja lidt	33 % (75)	20 % (11)	28 % (17)	24 % (28)	39 % (26)	36 % (10)	30 % (167)
Slet ikke	30 % (69)	35 % (19)	20 % (12)	50 % (58)	27 % (18)	29 % (8)	33 % (184)
Total	100 % (227)	100 % (54)	100 % (61)	100 % (116)	100 % (66)	100 % (28)	100 % (552)

Kilde: spørgeundersøgelse

13.1 Tolkning i forbindelse med uddannelse

Det fremgår altså af spørgeundersøgelsen, at problemer med skiftende tolke særligt kan være et problem for respondenter under uddannelse. Dette afsnit omhandler brugen af tolkning i forbindelse med uddannelse, det er derfor udelukkende respondenter under uddannelse eller i lære, der har besvaret spørgsmålene.

Tabel 13.9: Er du tilfreds med de eksisterende tolketilbud i forbindelse med uddannelse?

	Under uddannelse eller lærling
Ja meget	28 % (17)
Ja noget	33 % (20)
Nej ikke helt	20 % (12)
Slet ikke	7 % (4)
Ved ikke eller kender dem ikke	12 % (7)
Total	100 % (60)

Respondenter under uddannelse eller i lære er blevet spurgt til deres tilfredshed med de tolketilbud, der eksisterer i forbindelse med uddannelse. De fleste er tilfredse, 33 % eller meget tilfredse 28 %, i alt 61 % af de adspurgte. 27 % er ikke tilfreds med tilbudene.

Tabel 13.10: Ville det betyde meget for dig, hvis du kunne få frit valg af tolkeudbydere under uddannelse?

	Under uddannelse eller lærling
Ja meget	66 % (39)
Ja noget	19 % (11)
Ja lidt	8 % (5)
Slet ikke	7 % (4)
Total	100 % (59)

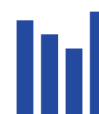
Efterfølgende blev samme gruppe respondenter spurgt, hvad frit valg af tolkeudbydere ville betyde for dem. 66 % svarer at det ville betyde meget mens kun 7 % svarer, at det slet ikke ville betyde noget for dem. Der er altså overvejende stemning for frit valg blandt respondenterne. For nogle af respondenterne under uddannelse har det ikke været muligt at få tolk i forbindelse med uddannelse. Det kan der være forskellige grunde til, en er manglende bevilling fra SU-styrelsen/Specialpædagogisk Støtte (SPS). Tabel 13.11 viser besvarelserne fra respondenter under uddannelse eller i lære, der er den eneste gruppe for hvem problemstillingen kan være relevant.

Tabel 13.11: Hvis du ikke kan få tolk i forbindelse med uddannelse, er det så fordi SU-styrelsen/Specialpædagogisk Støtte (SPS) ikke vil bevillige tolk?

	Under uddannelse eller lærling
Ja ofte	11 % (4)
Ja nogle gange	24 % (9)
Sjældent	8 % (3)
Nej aldrig	58 % (22)
Total	100 % (38)

Tabellen viser, at det for 58 % aldrig er manglende bevilling, der er grunden til at respondenterne ikke kan få en tolk. Det er dog noget 11 % ofte oplever, og 24 % af de adspurgte oplever det nogle gange.

En anden årsag til at respondenterne ikke kan få tolk, kan være modvilje fra uddannelsesstedet, som det fremgår af tabel 43.

Tabel 13.12: Hvis du ikke kan få tolk i forbindelse med uddannelse, er det så fordi, at uddannelsesstedet gør det svært for dig at bruge tolk?

	Under uddannelse eller lærling
Ja ofte	8 % (3)
Ja nogle gange	27 % (10)
Sjældent	30 % (11)
Nej aldrig	35 % (13)
Total	100 % (37)

Tabel 13.12 viser, at det kun er 8 %, der ofte oplever, at det er uddannelsesstedet, som gør det svært at få tolk. 65 % oplever det sjældent eller aldrig.

Problemet kan også handle om, at det ikke er muligt for tolkeudbyderne at levere en tolk til respondenterne i forbindelse med uddannelse. Det oplever 19 % ofte, og 46 % nogle gange, og det er altså et reelt problem for 65 % af de adspurgte.

Tabel 13.13: Hvis du ikke kan få tolk i forbindelse med uddannelse, er det så fordi, at tolkeudbyder ikke kan levere tolk?

	Under uddannelse eller lærling
Ja ofte	19 % (7)
Ja nogle gange	46 % (17)
Sjældent	14 % (5)
Nej aldrig	22 % (8)
Total	100 % (37)

Der er også en tidsfrist for bestilling af tolk, som kan skabe problemer for tolkebrugerne. Det opleves da også ofte af 24 %, mens 22 % aldrig oplever det. 38 % oplever det nogle gange, og det er altså et problem, som over halvdelen af de adspurgte støder på i forbindelse med deres uddannelse.

Tabel 13.14: Hvis du ikke kan få tolk i forbindelse med uddannelse, er det så fordi, at behovet for tolkning opstår efter, at tidsfristen for bestilling er udløbet?

	Under uddannelse eller lærling
Ja ofte	24 % (9)
Ja nogle gange	38 % (14)
Sjældent	16 % (6)
Nej aldrig	22 % (8)
Total	100 % (37)

En ting er at få bestilt tolk i tide. En anden er i det hele taget at få bestilt tolken. Det er aldrig et problem for 73 %, mens 14 % oplever det nogle gange.

Tabel 13.15: Hvis du ikke kan få tolk i forbindelse med uddannelse, er det så fordi, at du ikke får bestilt tolk, selvom du egentlig godt kunne?

	Under uddannelse eller lærling
Ja nogle gange	14 % (5)
Sjældent	14 % (5)
Nej aldrig	73 % (27)
Total	100 % (37)

Sammenligner man denne problemstilling med de øvrige beskrevet ovenfor, er det ikke bestillingen, der er det største problem for respondenterne. De problemer som de fleste respondenterne under uddannelse eller i lære støder ind i, er manglende levering af tolk fra udbyder og udløben tidsfrist.

13.2 Tolkning i forbindelse med arbejde

Ovenfor blev tolkning belyst ud fra en uddannelsesorienteret vinkel. Dette afsnit beskriver problemstillinger i forbindelse med arbejde. Derfor er der her kun inddraget besvarelser fra de respondenter, der befinder sig på arbejdsmarkedet. Gruppen af respondenter under uddannelse eller i lære er taget med på grund af lærlingene.

Tabel 13.16: Er du tilfreds med de eksisterende tolketilbud i forbindelse med arbejde?

	I arbejde eller selvstændig	Flexjob, støttet besk, aktivering, besk.projekt o.l.	Under uddannelse eller lærling	Total
Ja meget	32 % (73)	20 % (11)	13 % (1)	29 % (85)
Ja noget	34 % (79)	35 % (19)	38 % (3)	35 % (101)
Nej ikke helt	12 % (27)	15 % (8)	13 % (1)	12 % (36)
Slet ikke	4 % (9)	0 % (0)	0 % (0)	3 % (9)
Ved ikke	10 % (24)	20 % (11)	38 % (3)	13 % (38)
Kender dem ikke	7 % (17)	9 % (5)	0 % (0)	8 % (22)
Total	100 % (229)	100 % (54)	100 % (8)	100 % (291)

Overordnet kan man se, at de færreste er utilfredse med tilbudene. De mest tilfredse er respondenter i arbejde eller selvstændige, hvor 32 % er meget tilfredse og 34 % er tilfredse. Også respondenterne i diverse aktiveringstilbud er tilfredse, 55 % er enten meget tilfredse eller tilfredse med de tolketilbud der eksisterer.

Der kan opstå problemer med at få tolke i forbindelse med arbejdet, ligesom det fremgik ovenfor i forbindelse med uddannelse.

Et problem kan være at AF ikke vil bevillige en tolk til respondenterne. Det er noget især lærlinge har oplevet. Overvejende er det dog ikke et problem for respondenterne, de fleste i alle grupperne har aldrig oplevet problemer med at få en AF-bevilling.

Tabel 13.17: Hvis du ikke kan få tolk i forbindelse med arbejde, er det så fordi, at AF ikke vil bevillige tolk?

	I arbejde eller selvstændig	Flexjob, støttet besk, aktivering, besk.projekt o.l.	Under uddannelse eller lærling	Total
Ja nogle gange	7 % (8)	11 % (3)	25 % (1)	8 % (12)
Sjældent	13 % (15)	19 % (5)	0 % (0)	14 % (20)
Nej aldrig	80 % (92)	70 % (19)	75 % (3)	78 % (114)
Total	100 % (115)	100 % (27)	100 % (4)	100 % (146)

Af tabel 13.18 fremgår det, at et mindretal på 6 % af dem, der er i arbejde, og 15 % af respondenterne i flexjob og lignende har oplevet, at arbejdsgiveren ikke ønsker tolk. Langt det overvejende flertal har aldrig oplevet det.

Tabel 13.18: Hvis du ikke kan få tolk i forbindelse med arbejde, er det så fordi, at arbejdsgiver ikke ønsker tolk?

	I arbejde eller selvstændig	Flexjob, støttet besk, aktivering, besk.projekt o.l.	Under uddannelse eller lærling	Total
Ja ofte	3 % (3)	0 % (0)	0 % (0)	2 % (3)
Ja nogle gange	3 % (3)	15 % (4)	0 % (0)	5 % (7)
Sjældent	9 % (10)	4 % (1)	0 % (0)	7 % (11)
Nej aldrig	86 % (100)	81 % (22)	100 % (4)	86 % (126)
Total	100 % (116)	100 % (27)	100 % (4)	100 % (147)

At tolkeudbyderen ikke kan levere tolk, er der flere, der har oplevet som et problem. Det fremgår således af tabel 13.19, at 54 % af de arbejdende, 61 % af respondenterne i flexjob og lignende samt 75 % af respondenterne under uddannelse eller i lære ofte eller nogle gange har oplevet ikke at kunne få tolk af denne årsag.

Tabel 13.19: Hvis du ikke kan få tolk i forbindelse med arbejde, er det så fordi, at tolkeudbyder ikke kan levere tolk?

	I arbejde eller selvstændig	Flexjob, støttet besk, aktivering, besk.projekt o.l.	Under uddannelse eller lærling	Total
Ja ofte	14 % (16)	22 % (6)	25 % (1)	16 % (23)
Ja nogle gange	40 % (46)	41 % (11)	50 % (2)	40 % (59)
Sjældent	34 % (40)	15 % (4)	25 % (1)	31 % (45)
Nej aldrig	12 % (14)	22 % (6)	0 % (0)	14 % (20)
Total	100 % (116)	100 % (27)	100 % (4)	100 % (147)

Tidsfristen kan være en anden komplikation for tolkebrugerne. For alle grupper gælder at det er noget cirka halvdelen har oplevet. Det er dog for de fleste kun nogle gange, at problemet opstår.

Tabel 13.20: Hvis du ikke kan få tolk i forbindelse med arbejde, er det så fordi, at behovet for tolk opstår efter tidsfristen for bestilling er udløbet?

	I arbejde eller selvstændig	Flexjob, støttet besk, aktivering, besk.projekt o.l.	Under uddannelse eller lærling	Total
Ja ofte	14 % (16)	7 % (2)	25 % (1)	13 % (19)
Ja nogle gange	32 % (37)	44 % (12)	25 % (1)	34 % (50)
Sjældent	30 % (34)	15 % (4)	50 % (2)	27 % (40)
Nej aldrig	24 % (28)	33 % (9)	0 % (0)	25 % (37)
Total	100 % (115)	100 % (27)	100 % (4)	100 % (146)

For et mindretal af respondenter i alle beskæftigelseskategoriene skyldes tolkeproblemet, at de ikke har fået bestilt tolken, selv om de godt kunne. 3 ud af 4 i arbejde eller selvstændige har kun sjældent eller aldrig oplevet det som et problem. Det samme gælder for 82 % af respondenterne i flexjob, og for alle respondenterne under uddannelse eller i lære.

Tabel 13.21: Hvis du ikke kan få tolk i forbindelse med arbejder, er det så fordi, at du ikke får bestilt tolk, selvom du godt kunne?

	I arbejde eller selvstændig	Flexjob, støttet besk, aktivering, besk.projekt o.l.	Under uddannelse eller lærling	Total
Ja ofte	4 % (5)	4 % (1)	0 % (0)	4 % (6)
Ja nogle gange	20 % (23)	15 % (4)	0 % (0)	18 % (27)
Sjældent	31 % (36)	41 % (11)	25 % (1)	33 % (48)
Nej aldrig	44 % (51)	41 % (11)	75 % (3)	45 % (65)
Total	100 % (115)	100 % (27)	100 % (4)	100 % (146)

13.3 Tolkning i forbindelse med efteruddannelse

Efteruddannelse kan være aktuelt for de respondenter, der befinder sig på arbejdsmarkedet. Der kan ligeledes opstå problemer med tolkning, når det handler om efteruddannelse, som det fremgår af dette afsnit.

Problemer med tolkning kan bl.a. være fordi, arbejdsgiveren ikke ønsker tolk, hvilket kun 4 % af de arbejdende eller selvstændige og 14 % af flexjobberne dog oplever.

Tabel 13.22: Hvis du ikke kan få tolk i forbindelse med efteruddannelse, er det så fordi, at arbejdsgiver ikke ønsker tolk?

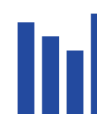
	I arbejde eller selvstændig	Flexjob, støttet besk, aktivering, besk.projekt o.l.	Total
Ja nogle gange	4 % (2)	14 % (1)	5 % (3)
Sjældent	14 % (7)	0 % (0)	12 % (7)
Nej aldrig	82 % (42)	86 % (6)	83 % (48)
Total	100 % (51)	100 % (7)	100 % (58)

Problemer med at få leveret tolk fra udbyderen er et større problem for respondenterne i kategorien med arbejde og selvstændige, hvor 37 % ofte eller nogle gange oplever problemet. Det tilsvarende tal for respondenterne i flexjob og lignende er på 14 %. Det er således et problem, den første kategori oftere støder på.

Tabel 13.23: Hvis du ikke kan få tolk i forbindelse med efteruddannelse, er det så fordi, at tolkeudbyder ikke kan levere tolk?

	I arbejde eller selvstændig	Flexjob, støttet besk, aktivering, besk.projekt o.l.	Total
Ja ofte	10 % (5)	14 % (1)	10 % (6)
Ja nogle gange	27 % (14)	0 % (0)	24 % (14)
Sjældent	31 % (16)	43 % (3)	32 % (19)
Nej aldrig	33 % (17)	43 % (3)	34 % (20)
Total	100 % (52)	100 % (7)	100 % (59)

Tolkebrugerne skal selv sørge for at få tolken bestilt, og det har 17 % af respondenterne i arbejde oplevet som årsagen til, at de ikke får en tolk. 29 % i flexjob oplever det sjældent som et problem og de resterende 71 % oplever det aldrig.

Tabel 13.24: Hvis du ikke kan få tolk i forbindelse med efteruddannelse, er det så fordi, at du ikke får bestilt tolk, selvom du egentlig godt kunne?

	I arbejde eller selvstændig	Flexjob, støttet besk, aktivering, besk.projekt o.l.	Total
Ja nogle gange	17 % (9)	0 % (0)	15 % (9)
Sjældent	23 % (12)	29 % (2)	24 % (14)
Nej aldrig	60 % (31)	71 % (5)	61 % (36)
Total	100 % (52)	100 % (7)	100 % (59)

De problemer flest respondenter i kategorien arbejde og selvstændige oplever i forbindelse med efteruddannelse er arbejdsgiverens modvilje og problemer med levering fra udbyderen.

13.4 Kommunikation og tolkning i forbindelse med arbejde

På arbejdspladser med døve medarbejdere bruges forskellige former for kommunikation. Respondenterne i spørgeundersøgelsen har svaret på, hvilke kommunikationsformer de benytter sig af på deres arbejdsplads.

Som det fremgår af tabel 57 bruger 81 % af de adspurgte døve deres stemme på arbejdspladsen. Der er ingen særlig sammenhæng mellem hvilken uddannelse respondenterne har, og hvor meget vedkommende bruger stemmen på arbejdet.

Tabel 13.25: Bruger du din stemme til at kommunikere med andre på arbejdspladsen?

	Grundskole	Almen og erhvervs-gymnasial	Erhvervs-faglig	Videregående uddannelse	Uoplyst	Total
Ja	82 % (72)	80 % (4)	81 % (41)	78 % (25)	80 % (4)	81 % (146)
Sjældent eller aldrig	18 % (16)	20 % (1)	20 % (10)	22 % (7)	20 % (1)	19 % (35)
Total	100 % (88)	100 % (5)	100 % (51)	100 % (32)	100 % (5)	100 % (181)

Helt anderledes ser det ud hvad angår brugen af skrift på arbejdspladsen. 33 % af respondenterne bruger skrift (pen og papir) på arbejdspladsen, men der er forskel på, hvor meget respondenterne i de forskellige uddannelseskategorier bruger pen og papir. Det er således kun 16 % af respondenter med en videregående uddannelse, der bruger pen og papir på arbejdet, mens 36 % af henholdsvis de erhvervsfaglige og de grundskoleuddannede bruger pen og papir. Der er altså en sammenhæng mellem uddannelse og brug af pen og papir på arbejdspladsen. Det kan skyldes de forskellige arbejdsforhold, og kollegers kommunikationsfærdigheder, der eksisterer på de arbejdspladser, som respondenterne befinder sig på.

Tabel 13.26: Kommunikerer du ved hjælp af pen og papir med andre på arbejdspladsen?

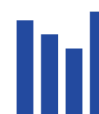
	Grundskole	Almen og erhvervs-gymnasial	Erhvervs-faglig	Videregående uddannelse	Uoplyst	Total
Ja ofte	16 % (14)	0 % (0)	12 % (6)	3 % (1)	33 % (2)	13 % (23)
Ja nogle gange	20 % (18)	25 % (1)	24 % (12)	13 % (4)	33 % (2)	20 % (37)
Sjældent	24 % (21)	0 % (0)	33 % (17)	25 % (8)	33 % (2)	27 % (48)
Nej aldrig	40 % (35)	75 % (3)	31 % (16)	59 % (19)	0 % (0)	40 % (73)
Total	100 % (88)	100 % (4)	100 % (51)	100 % (32)	100 % (6)	100 % (181)

44 % af respondenterne bruger andre tekniske hjælpemidler, mens 38 % aldrig benytter sig af dem. Der er ikke signifikant sammenhæng mellem uddannelsesniveaue og brugen af tekniske hjælpemidler.

Tabel 13.27: Kommunikerer du ved hjælp af tekniske hjælpemidler (f.eks. SMS, 3G e-mail m.m.) med andre på arbejdspladsen?

	Grundskole	Almen og erhvervs-gymnasial	Erhvervs faglig	Videregående uddannelse	Uoplyst	Total
Ja ofte	18 % (16)	0 % (0)	20 % (10)	24 % (8)	17 % (1)	19 % (35)
Ja nogle gange	24 % (21)	50 % (2)	25 % (13)	24 % (8)	17 % (1)	25 % (45)
Sjældent	19 % (17)	0 % (0)	16 % (8)	18 % (6)	33 % (2)	18 % (33)
Nej aldrig	39 % (35)	50 % (2)	39 % (20)	33 % (11)	33 % (2)	38 % (70)
Total	100 % (89)	100 % (4)	100 % (51)	100 % (33)	100 % (6)	100 % (183)

Brugen af tolk på arbejdet er forskelligt for de fire uddannelseskategorier. 31 % af alle respondenterne bruger tolk. Det fremgår af tabel 13.28 at tallet er højest hos de videregående og gymnasialt uddannede, hvor henholdsvis 12 og 20 % ofte benytter sig af tolk. Halvdelen af de erhvervsfagligt uddannede bruger aldrig tolk på arbejdspladsen. Der er altså stor forskel på brugen af tolk alt efter uddannelsesbaggrund.

Tabel 13.28: Bruger du tolk til at kommunikere med andre på arbejdspladsen?

	Grundskole	Almen og erhvervs-gymnasial	Erhvervs faglig	Videregående uddannelse	Uoplyst	Total
Ja ofte	8 % (7)	20 % (1)	6 % (3)	12 % (4)	0 % (0)	8 % (15)
Ja nogle gange	18 % (16)	40 % (2)	14 % (7)	42 % (14)	60 % (3)	23 % (42)
Sjældent	31 % (28)	20 % (1)	29 % (15)	21 % (7)	0 % (0)	28 % (51)
Nej aldrig	43 % (38)	20 % (1)	51 % (26)	24 % (8)	40 % (2)	41 % (75)
Total	100 % (89)	100 % (5)	100 % (51)	100 % (33)	100 % (5)	100 % (183)

Den døves mulighed for at følge med i og forstå kommunikationen på arbejdspladsen kan være særligt vigtig i forbindelse med møder. I omstående fremstilles, hvor mange respondenter, der bruger tolk til møder.

Tabel 13.29: Hvor ofte bruger du tolk til møder på arbejdspladsen?

	Procentandel
Altid	35 % (63)
Næsten altid	20 % (36)
Sjældent	26 % (47)
Aldrig	19 % (35)
Total	100 % (181)

Kilde: spørgeundersøgelse

55 % af respondenterne bruger altid eller næsten altid tolk til møder. 19 % bruger aldrig tolk. Det kan der være mange grunde til. Interessant er det at se på, om det er efter eget ønske at disse respondenter ikke har tolk til møder. Tabellen viser derfor kun besvarelserne fra de respondenter, der ikke allerede bruger tolk.

Tabel 13.30: Kunne du ønske dig tolk til møder på arbejdspladsen?

	Procentandel
Ja	39 % (14)
Nej	39 % (14)
Ved ikke	21 % (7)
Total	100 % (35)

Kilde: spørgeundersøgelse.

Det fremgår, at 39 % af de respondenter, som ikke har tolk til møder på arbejdspladsen godt kunne ønske sig at have det. Ligeledes siger 39 %, at de ikke kunne ønske sig tolk.

Et andet tidspunkt, hvor der kan være særligt behov for at kunne kommunikere med sine kolleger, er i frokostpauserne. Tabel 63 viser fordelingen af besvarelser på dette spørgsmål.

Tabel 13.31: Hvor ofte bruger du tolk i frokostpauser?

	Procentandel
Næsten altid	3 % (5)
Sjældent	10 % (18)
Aldrig	87 % (158)
Total	100 % (181)

Kun 13 % af respondenterne bruger tolk i frokostpausen og derudaf er det kun sjældent for 10 % af respondenterne. De resterende 87 %, der aldrig har tolk i frokostpauserne, er blevet spurgt, om de kunne ønske sig det. Svarene fremgår af tabel 13.32. Det er kun 10 % af de respondenter, der ikke har tolk i pauserne, der kunne tænke sig at have det. Det kan tyde på, at de respondenter, der ønsker tolk i pauserne, også har haft mulighed for at få det. Samtidig viser tabellerne, at behovet for tolk i pauserne ikke er ret stort hos respondenterne.

Tabel 13.32: Kunne du ønske dig tolk i frokostpauser?

	Procentandel
Ja	10 % (15)
Nej	69 % (109)
Ved ikke	21 % (34)
Total	100 % (158)

En anden mulighed for kommunikation mellem døve og hørende er brugen af tegnsprog. Her er der stor forskel på uddannelsesniveau og brugen af tegnsprog, hvor respondenterne med gymnasial og videregående uddannelse langt oftere benytter tegnsprog på arbejdspladsen.

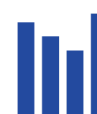
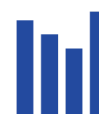

Table 13.33: Do you communicate with hearing colleagues at work using sign language?

	Grundskole	Almen og erhvervs-gymnasial	Erhvervs-faglig	Videregående uddannelse	Uoplyst	Total
Ja ofte	30 % (26)	50 % (2)	20 % (10)	69 % (22)	20 % (1)	34 % (61)
Ja nogle gange	39 % (34)	25 % (1)	24 % (12)	6 % (2)	60 % (3)	29 % (52)
Sjældent	9 % (8)	25 % (1)	22 % (11)	6 % (2)	20 % (1)	13 % (23)
Nej aldrig	23 % (20)	0 % (0)	35 % (18)	19 % (6)	0 % (0)	24 % (44)
Total	100 % (88)	100 % (4)	100 % (51)	100 % (32)	100 % (5)	100 % (180)

69 % of respondents with a higher education use sign language often and half of the gymnasially educated. In total 75 % of the highly educated use sign language with colleagues. Contrary to what the table shows, 35 % of the vocationally trained never use sign language. It seems that respondents with a higher education are more likely to work in environments that use sign language than respondents with a lower education level.

14 Marginaliseringstendenser?

Som det fremgår af tabel 14.1 er der stor forskel på, hvor mange tegnsprogsbrugere den døve arbejder sammen med alt efter hvilket uddannelsesniveau, den døve har. Tabellen viser, at der er en tydelig tendens til, at jo længere uddannelse døve har, jo flere af den døves hørende kolleger bruger tegnsprog.

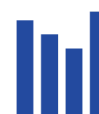
Tabel 14.1: Hvor mange hørende tegnsprogsbrugere er der blandt de arbejdskolleger, som du arbejder sammen med til dagligt?

	Grundskole	Almen og erhvervsgymnasial	Erhvervs-faglig	Videregående uddannelse	Uoplyst	Total
Ingen	42 % (37)	25 % (1)	58 % (30)	19 % (6)	17 % (1)	41 % (75)
1 person	11 % (10)	0 % (0)	12 % (6)	6 % (2)	33 % (2)	11 % (20)
2 personer	7 % (6)	25 % (1)	10 % (5)	9 % (3)	17 % (1)	9 % (16)
3-5 personer	19 % (17)	0 % (0)	2 % (1)	13 % (4)	17 % (1)	13 % (23)
6-10 personer	11 % (10)	0 % (0)	2 % (1)	9 % (3)	17 % (1)	8 % (15)
Over 10 personer	10 % (9)	50 % (2)	17 % (9)	44 % (14)	0 % (0)	19 % (34)
Total	100 % (89)	100 % (4)	100 % (52)	100 % (32)	100 % (6)	100 % (183)

De højt uddannede døve arbejder også oftere på arbejdspladser med andre døve, som det fremgår af tabellen nedenfor. Det forstærker billedet af en tendens til, at højere uddannede døve er noget stærkere repræsenteret i døvemiljøer på døvearbejdspladser end de lavt uddannede døve, måske fordi de højere uddannede modsat de lavere uddannede har muligheden for selv at vælge.

Billedet tegnes yderligere op, som det fremgår af tabel 14.3 nedenfor, af at 72 % af de døve med en videregående uddannelse arbejder på en arbejdsplads, hvor tegnsprog er anerkendt på lige fod med dansk. Det fremgår også af tabellen, at kun knap 30 % af henholdsvis de erhvervsfagligt og grundskoleuddannede døve arbejder på en døvearbejdsplads.

De veluddannede døve søger tydeligvist mod arbejdspladser med døvekultur. Det tyder på, at de veluddannede døve ønsker at gøre karriere og have deres arbejdsliv på en arbejdsplads indenfor deres egen kultur. Ud fra resultaterne i tabellerne opstår spørgsmålet om, hvorvidt de lavere uddannede også ville foretrække arbejdsmiljøer med større anerkendelse og udbredelse af tegnsprog mv., hvis de selv kunne vælge.

Tabel 14.2: Hvor mange døve er der blandt de kolleger, som du arbejder sammen med til dagligt - udover dig selv?

	Grundskole	Almen og erhvervsgymnasial	Erhvervs-faglig	Videregående uddannelse	Uoplyst	Total
Ingen	61 % (54)	40 % (2)	60 % (31)	30 % (10)	40 % (2)	54 % (99)
1 person	4 % (4)	0 % (0)	6 % (3)	9 % (3)	0 % (0)	5 % (10)
2 personer	6 % (5)	20 % (1)	6 % (3)	9 % (3)	40 % (2)	8 % (14)
3-5 personer	16 % (14)	20 % (1)	15 % (8)	15 % (5)	20 % (1)	16 % (29)
6-10 personer	8 % (7)	20 % (1)	8 % (4)	9 % (3)	0 % (0)	8 % (15)
Over 10 personer	6 % (5)	0 % (0)	6 % (3)	27 % (9)	0 % (0)	9 % (17)
Total	100 % (89)	100 % (5)	100 % (52)	100 % (33)	100 % (5)	100 % (184)

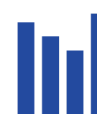
De veluddannede havner således på arbejdspladser med en døvekultur, der kan gøre det nemmere for dem at udnytte deres evner via øgede kommunikationsmuligheder og fortrolighed med miljøet. Det kan man jo ikke fortænke dem i. Men de lavere uddannede døve får så meget desto sværere ved at skulle klare sig andre steder.

Det er et kendt faktum, at uddannelse åbner op for flere valgmuligheder for den enkelte og dermed også en større mulighed for den veluddannede døve til at vælge arbejdspladser med flere døve eller hvor der er en tegnsprogskultur. Veluddannede personer har mulighed for at sætte sig højere mål, mål som kan være sværere at få opfyldt for de lavt uddannede.

Tabel 14.3: Arbejder du på en døvearbejdsplads, dvs. en arbejdsplads hvor tegnsprog er anerkendt på lige fod med dansk? (F.eks. en døveskole eller boenhed for døve)

	Grundskole	Almen og erhvervsgymnasial	Erhvervs-faglig	Videregående uddannelse	Uoplyst	Total
Ja	29 % (26)	75 % (3)	27 % (14)	72 % (23)	20 % (1)	37 % (67)
Nej	71 % (63)	25 % (1)	73 % (37)	28 % (9)	80 % (4)	63 % (114)
Total	100 % (89)	100 % (4)	100 % (51)	100 % (32)	100 % (5)	100 % (181)

Som det skal fremgå af følgende afsnit er viden om arbejdsmarkedsforanstaltninger, som kunne hjælpe døve i arbejde, mest udbredt blandt dem som måske har mindre personligt behov for denne viden; de højest uddannede.

15 Kendskab til arbejdsmarkeds-foranstaltninger

Der findes særlige foranstaltninger for døve, der kan øge mulighederne på arbejdsmarkedet eller forbedre deres arbejdsvilkår i det hele taget. Det er dog ikke alle døve, der har et lige stort kendskab til disse ordninger. I det følgende beskrives respondenternes kendskab til de forskellige ordninger, og i hvor høj grad, de gør brug af dem.

I tabellen nedenfor er vist hvor mange døve, der har noget eller meget kendskab til de forskellige ordninger. Desuden viser tabellen, hvor stor en andel af de døve, der har kendskab til ordningerne, som også har benyttet sig af dem. Det forudsættes, at brug af en særlig ordning kræver kendskab til denne.

Spørgsmålene er formuleret, så respondenterne har kunnet svare, at de har *meget kendskab*, *noget kendskab*, *lidt kendskab* eller *intet kendskab* til de forskellige ordninger. I tabellerne nedenfor er der for overskuelighedens skyld kun gengivet, hvor mange der har *meget* eller *noget* kendskab til ordningerne. Den resterende og ikke gengivne procentandel har således svaret, at de har lidt eller intet kendskab til ordningerne.

Tabel 15.1 Kendskab til arbejdsmarkedsforanstaltninger og brug af disse

	Procentandel, der har kendskab til arbejdsmarkedsforanstaltninger	Procentandel af de, der har kendskab til og som har brugt ordningerne
Ved meget eller noget om muligheder for løntilskud ved ordinær ansættelse i en virksomhed	35 % (76)	52 % (39)
Ved meget eller noget om mentorordningen	16 % (35)	28 % (10)
Ved meget eller noget om isbryderordningen	15 % (32)	18 % (6)
Ved meget eller noget om rettigheder for fortrinsadgang ved jobsøgning	23 % (48)	25 % (12)
Ved meget eller noget om muligheder for flexjob	41 % (88)	29 % (25)
Ved meget eller noget om muligheder for adgang til hjælpemidler og særlige arbejdsredskaber	48 % (103)	57 % (60)
Ved meget eller noget om muligheder for personlig assistance i jobsøgningen og på arbejdsmarkedet	48 % (103)	57 % (59)

Som det fremgår af tabellen, er der ikke mange respondenter, der har kendskab til mentorordningen og isbryderordningen. De ordninger, som flest respondenter kender til, er adgang til hjælpemidler og mulighed for personlig assistance. Det er dog kun knap halvdelen af respondenterne, der kender til disse foranstaltninger.

Dertil kommer, at der ikke er ret mange, der benytter sig af ordningerne. Ud af de respondenter der svarer, at de kender til ordningerne er det stadig højst halvdelen, der bruger dem. Især isbryderordningen markerer sig med en lav andel af brugere på kun 18 % af de, der har kendskab til ordningen.

I tabel 15.2 nedenfor fremgår det, hvordan kendskabet til ordningerne fordeler sig på beskæftigelsessituation. Der er en tydelig tendens til, at den gruppe, der har det største kendskab til de forskellige ordninger, er den gruppe respondenter, der er i arbejde eller selvstændige. Derimod fremgår det, at gruppen af arbejdsløse og arbejdssøgende generelt

har det laveste kendskab til de særlige ordninger. Også gruppen af lærlinge og respondenter under uddannelse har et mindre kendskab til de fleste foranstaltninger.

Det betyder, at de grupper, der har det største behov for de særlige muligheder, der er for dem på arbejdsmarkedet, ikke har den nødvendige information til at kunne udnytte disse muligheder. Uden kendskabet til ordningerne kan de arbejdsløse og arbejdssøgende ikke få glæde af de foranstaltninger, der kunne hjælpe dem i arbejde. En særlig informationsindsats rettet mod disse grupper kan være løsningen på den ulighed i viden om arbejdsmarkedsforanstaltninger, som fremgår af tabellerne.

Tabel 15.2: Kendskab til arbejdsmarkedsforanstaltninger fordelt på beskæftigelse

	I arbejde eller selvstændig	Flexjob, støttet besk., aktivering, besk.projekt el. lign.	Under uddannelse eller lærling	Arbejdsløs/søgende	Andet	Total
Meget eller noget kendskab til muligheder for løntilskud ved ordinær ansættelse i en virksomhed	48 % (53)	35 % (10)	16 % (4)	25 % (8)	15 % (2)	37 % (77)
Meget eller noget kendskab til mentorordninger	21 % (23)	17 % (5)	11 % (3)	9 % (3)	15 % (2)	17 % (36)
Meget eller noget kendskab til isbryderordningen	20 % (23)	21 % (6)	4 % (1)	6 % (2)	17 % (2)	16 % (34)
Meget eller noget kendskab til rettigheder for fortrinsadgang ved jobsøgning	26 % (29)	21 % (6)	16 % (4)	29 % (9)	17 % (2)	24 % (50)
Meget eller noget kendskab til muligheder for flexjob	46 % (51)	50 % (14)	31 % (8)	35 % (11)	15 % (2)	41 % (86)
Meget eller noget kendskab til muligheder for adgang til hjælpemidler og særlige arbejdsredskaber	54 % (60)	36 % (10)	56 % (15)	38 % (12)	33 % (4)	49 % (101)
Meget eller noget kendskab til muligheder for personlig assistance i jobsøgningen og på arbejdsmarkedet	52 % (57)	50 % (14)	38 % (10)	50 % (16)	34 % (4)	48 % (101)

16 Mobilitet

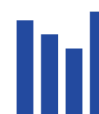
Deltagerne i undersøgelsen er blevet spurgt til mobiliteten i forhold til deres arbejdsplads, for derved at belyse, hvor langt fra hjemmet respondenterne arbejder, og hvor langt væk de er villige til at arbejde. Mobilitet kan ses som et udtryk for respondenternes interesse i at få et særligt job eller at få et arbejde i det hele taget. Da det kan være sværere for en døv person at finde en arbejdsplads kan det formodes, at mobiliteten i kraft af villigheden til at køre efter et arbejde er stor blandt denne gruppe.

Ud fra tabellen nedenfor kan man se, at de fleste respondenter har forholdsvis kort afstand mellem arbejdspladsen og hjemmet, kun 15 % har over 50 kilometer. Det kan betyde, at respondenterne har haft held til at finde en arbejdsplads tæt ved deres bopæl, eller det kan betyde, at respondenterne tidligere er flyttet efter den aktuelle arbejdsplads.

Tabel 16.1: Hvor langt er der mellem din arbejdsplads og hjemmet?

	Procentandel
Op til 25 km.	69 % (124)
25-50 km.	15 % (28)
51-75 km.	8 % (14)
76-100 km.	4 % (6)
Over 100 km.	3 % (5)
Ved ikke	2 % (4)
Total	100 % (181)

En større andel af respondenterne er villige til at køre lidt længere end de allerede gør for at komme på arbejde, men det er ikke en stor forskel, det drejer sig om. Gruppen af respondenter, der vil køre over 25 kilometer for at komme på arbejde er på 35 %, det vil sige en andel større end den gruppe, der rent faktisk kører over 25 kilometer. 15 % er igen villige til at køre over 50 kilometer, men flere vil køre mellem 25 og 50 kilometer. Der er samtidig også flere, der ikke ved, hvad de skal svare på spørgsmålet.

Tabel 16.2: Hvor langt er du villig til at køre efter arbejde?

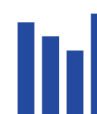
	Procentandel
Op til 25 km.	51 % (92)
25-50 km.	20 % (36)
51-75 km.	8 % (15)
76-100 km.	4 % (8)
Over 100 km.	3 % (6)
Ved ikke	14 % (25)
Total	100 % (181)

Udover omfanget af den daglige transport kan mobilitet også være et spørgsmål om flytte bopæl for at få det ønskede job. Det er, som det fremgår af tabel 2-114 kun en lille del af respondenterne, der svarer ja til at være villige til at flytte efter arbejde.

Tabel 16.3: Er du villig til at flytte efter arbejde?

	Procentandel
Ja	13 % (24)
Nej	63 % (114)
Ved ikke	24 % (43)
Total	100 % (181)

Da det fremgik af besvarelserne, at der heller ikke er mange respondenter, der er villige til at køre længere end de allerede gør for at komme på arbejde, ser det ikke ud til, at der er tale om en nævneværdig mobilitet blandt respondenterne. Mobiliteten er således forholdsvis lille, og det kan skyldes, at de adspurgte allerede er i arbejde og derfor ikke helt så fleksible i forhold til forestille sig forandringer på det pågældende område.

17 Livskvalitet

For at kunne vurdere respondenternes almene tilfredshed, er de blevet spurgt ind til to områder af deres tilværelse: deres arbejdsliv og deres dagligdag. Spørgsmålene er formuleret så respondenterne skal vurdere deres tilfredshed på en skala fra 1 til 4, hvor 1 er meget tilfreds og 4 er meget utilfreds.

Tabel 17.1: Tilfredshed med arbejde, kolleger og forholdet til chef/arbejdsgiver?

	Procentandel Arbejde	Procentandel Kolleger	Procentandel Chef/arbejdsgiver
Meget tilfreds	35 % (64)	25 % (46)	26 % (47)
Tilfreds	59 % (107)	65 % (117)	58 % (105)
Utilfreds	5 % (9)	9 % (16)	13 % (24)
Meget utilfreds	% (1)	1 % (1)	3 % (5)
Total	100 % (181)	100 % (181)	100 % (181)

Det fremgår af tabel 17.1, at når respondenterne er blevet bedt om at vurdere deres tilfredshed med arbejdspladsen, er meget få af respondenterne utilfredse med deres arbejde. Kun 5 % af respondenterne har svaret, at de er utilfredse eller meget utilfredse. Det er altså en overvejende tilfreds gruppe, når det handler om arbejdssituationen.

Den utilfredse og meget utilfredse andel stiger en smule, når respondenterne skal tilkendegive tilfredshed med kollegerne. Der er dog ikke tale om mere end 10 % utilfredse eller meget utilfredse respondenter, hvorimod 85 % er tilfredse eller meget tilfredse med deres kolleger.

Når respondenterne skal vurdere tilfredsheden med deres arbejdsgiver viser det sig, at 16 % er utilfredse eller meget utilfredse. Det er dog stadig 84 % af respondenterne, der er tilfredse eller meget tilfredse med deres arbejdsgiver. Alt i alt kan det ud fra tabellerne konstateres, at døve er overvejende tilfredse med deres arbejdsplads. Der er ingen signifikant forskel på respondenternes tilfredshed ud fra, hvilken uddannelse de har. Det spiller derfor ingen rolle, hvilken uddannelsesmæssig baggrund respondenterne har, når det drejer sig om den almene tilfredshed på arbejdspladsen.

Respondenterne er også blevet bedt om at vurdere deres tilfredshed med deres dagligdag. Igen er svarkategorierne inddelt på en skala fra 1 til 4, hvor 1 er meget tilfreds og 4 er meget utilfreds.

Tabel 17.2: Tilfredshed med dagligdagen

	Procentandel
Meget tilfreds	31 % (192)
Tilfreds	59 % (370)
Utilfreds	9 % (60)
Meget utilfreds	1 % (8)
Total	100 % (629)

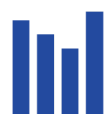
Langt de fleste respondenter er tilfredse eller meget tilfredse med deres dagligdag. Hver tredje har svaret at de er meget tilfredse. Kun 1 % er meget utilfreds med dagligdagen.

Fordeles respondenterne på baggrund af deres beskæftigelsessituation, som i tabel 17.3, fremgår det ikke overraskende, at de arbejdsløse og arbejdssøgende respondenter er de mest utilfredse. 28 % af respondenterne i denne gruppe har vurderet, at de er utilfredse eller endda meget utilfredse med deres dagligdag. Arbejdssituationen er således af stor betydning for respondenternes tilfredshed med dagligdagen. En tendens som genkendes fra større livskvalitetsundersøgelser i såvel ind som udland. Gruppen med flest tilfredse eller meget tilfredse respondenter viser sig da også at være de arbejdende og selvstændige.

Tabel 17.3: Tilfredshed med dagligdagen, fordelt på beskæftigelse

	I arbejde eller selvstændig	Flexjob, støttet besk., aktivering, besk.projekt el. lign.	Under ud-dannelse eller lærling	Pensionist, efterlønsmod-tager el. lign.	Arbejdsløs/-søgende	Andet	Total
Meget tilfreds og tilfreds	96 % (246)	92 % (56)	94 % (59)	89 % (127)	71 % (53)	66 % (21)	89 % (563)
Utilfreds og meget utilfreds	4 % (10)	8 % (5)	6 % (5)	11 % (16)	28 % (21)	34 % (11)	10 % (67)
Total	100 % (256)	100 % (61)	100 % (64)	100 % (143)	100 % (74)	100 % (32)	100 % (630)

En anden faktor, der kan spille ind, når man taler om livskvalitet, er helbredet. Respondenterne er blevet spurgt til deres oplevelse af, hvor ofte de er syge i forhold til deres kolleger, og derefter hvor mange sygedage, de reelt har haft det sidste år.

Tabel 17.4: Oplever du, at du er oftere syg end andre?

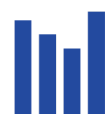
	Procentandel
Ja	7 % (23)
Nej	85 % (278)
Ved ikke	8 % (25)
Total	100 % (326)

Det fremgår af tabel 17.4, at respondenterne ikke oplever, at de syge oftere end andre. Kun 7 % svarer således ja på spørgsmålet. Af nedenstående tabel 17.5 fremgår det, at det kun er en lille del, nærmere bestemt 6 % af respondenterne, der har haft mere end en måneds sygefravær det sidste år. 18 % har haft over 10 dage og 81 % har haft mellem 0 og 10 sygedage.

Tabel 17.5: Hvor mange dage har du været sygemeldt indenfor det sidste år?

	Procentandel
0-5 dage	60 % (197)
6-10 dage	22 % (70)
11-20 dage	9 % (30)
21-30 dage	3 % (11)
31-40 dage	2 % (7)
Mere end 40 dage	4 % (11)
Total	100 % (326)

Ser man på sygefraværet fordelt på de forskellige beskæftigelser i tabel 9 fremgår det, at respondenter i flexjob, støttet beskæftigelse, aktivering, beskæftigelsesprojekt eller lignende har flere sygedage årligt end de andre grupper. Respondenter under uddannelse eller lærlinge har færrest sygedage, ingen af de adspurgte i denne gruppe har haft over 20 sygedage det sidste år.

Tabel 17.6: Sygedage indenfor det sidste år fordelt på beskæftigelse

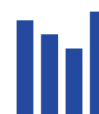
	I arbejde eller selvstændig	Flexjob, støttet besk, aktivering, besk.projekt el. lign.	Under uddannelse eller lærling	Total
0-5 dage	63 % (161)	49 % (30)	56 % (5)	60 % (196)
6-20 dage	29 % (74)	38 % (23)	44 % (4)	31 % (101)
Mere end 20 dage	8 % (21)	13 % (8)	0 % (0)	8 % (29)
Total	100 % (256)	100 % (61)	100 % (9)	100 % (326)

Samværet med andre døve i fritiden er også en del af de fleste respondents hverdag. Rundt regnet hver tredje respondent ser døve venner eller arbejdskolleger mindst en gang om ugen.

Ser man på, hvordan samværet med andre døve fordeler sig i de forskellige aldersgrupper, fremstår et billede af en særligt social aldersgruppe, som måske ikke helt overraskende er den yngste gruppe, de 18 til 29 årige. Næsten halvdelen af respondenterne i denne gruppe ser andre døve mere end 6 gange om måneden. For de andre aldersgrupper er det kun godt hver 5 respondent, der ser andre døve så ofte i fritiden.

Tabel 17.7: Hvor ofte er du - i gennemsnit - sammen med døve venner eller arbejdskolleger i din fritid?

	18-29 år	30-41år	42-53 år	54-65 år	Total
Mindre end 1 gang om måneden	11 % (10)	26 % (32)	22 % (21)	15 % (19)	19 % (82)
1-3 gange om måneden	22 % (19)	32 % (39)	41 % (40)	31 % (40)	32 % (138)
4-6 gange om måneden	22 % (19)	19 % (23)	15 % (15)	34 % (44)	23 % (101)
Mere end 6 gange om måneden	45 % (39)	22 % (27)	22 % (21)	21 % (28)	26 % (115)
Total	100 % (87)	100 % (121)	100 % (97)	100 % (131)	100 % (436)

18 CI

Ved hjælp af en indopereret elektrode, det såkaldte Cochlear implant (CI), er det blevet muligt for døve at kunne komme til at opfatte lyd. Respondenterne i denne undersøgelse er blevet spurgt, om de har fået eller har planer om at få foretaget operationen.

Tabel 18.1: Har du fået et CI-implant (Cochlear)?

	Procentandel
Ja	3 % (12)
Nej	97 % (423)
Total	100 % (435)

Som det ses i tabellerne, er det kun et fåtal af respondenterne, der har fået et CI. Det drejer sig om 3 % af de adspurgte. Der er heller ikke mange af respondenterne, der har planer om at få lavet et sådant implantat, idet kun 2 % har aktuelle planer om CI, som det fremgår af tabel 18.2.

Tabel 18.2: Har du aktuelle planer om at få et CI-implant?

	Procentandel
Ja	2 % (10)
Nej	81 % (341)
Har ikke besluttet mig endnu	8 % (34)
Har ikke mulighed for CI	9 % (37)
Total	100 % (423)

Det er ikke alle døve, der har mulighed for at få foretaget implantatet, hvilket således gælder for næsten 10 % af respondenterne. 8 % har endnu ikke besluttet sig, men er altså potentielle cochlear implanterede. 81 % er helt afvisende overfor ideen om at få et implantat.

19 Behov for fjerntolkecentral

Den teknologiske udvikling har gjort det muligt at oprette en fjerntolkecentral ved hjælp af Internet og 3G-mobiltelefoner. Respondenterne er blevet spurgt om deres interesse i et sådant tilbud, hvis det fandtes i Danmark. Tabel 19.1 viser, hvordan respondenterne i de forskellige beskæftigelser har besvaret spørgsmålet.

Tabel 19.1: Hvis der i Danmark var et fjerntolkecentral, som kunne kontaktes via Internet(Webcam og PC) og 3G-mobil døgnet rundt, ville du så bruge denne form for tolkeservice?

	I arbejde eller selvstændig	Flexjob, støttet besk, aktivering, besk.projekt el. lign.	Under ud-dannelse eller lærling	Pensionist, efterlønsmodtager el. lign.	Arbejdsløs/-søgende	Andet	Total
Ja ofte	25 % (65)	20 % (12)	24 % (15)	10 % (14)	18 % (13)	29 % (9)	20 % (128)
Ja nogle gange	29 % (74)	35 % (21)	33 % (21)	27 % (39)	32 % (23)	23 % (7)	30 % (185)
Sjældent	17 % (44)	12 % (7)	25 % (16)	16 % (23)	16 % (12)	16 % (5)	17 % (107)
Nej aldrig	29 % (73)	33 % (20)	17 % (11)	47 % (67)	34 % (25)	32 % (10)	33 % (206)
Total	100 % (256)	100 % (60)	100 % (63)	100 % (143)	100 % (73)	100 % (31)	100 % (626)

De mindst interesserede i ordningen er pensionister og efterlønsmodtagere. Næsten halvdelen af respondenterne i denne gruppe svarer, at de aldrig ville benytte sig af den form for tolkeservice. De mest interesserede er gruppen af respondenter i arbejde og selvstændige, samt dem under uddannelse og lærlingene, hvor hver 4 ofte ville benytte sig af tilbudet. Fordelingen er dog nogenlunde ligelig indenfor alle grupper, hvor halvdelen er interesseret og halvdelen mener, at de sjældent eller aldrig ville benytte servicen.

